

TURINYS

4

IŠ ARTI

Krepšinio čempionai – Lietuvos kariai

20

AKTUALIJOS

Varšuvos įspėjimas

24

Tik 20–30 minučių

26

Pradėtas naujasis etapas

28

ARSENALAS

Flamingai skleidžia sparnus

42

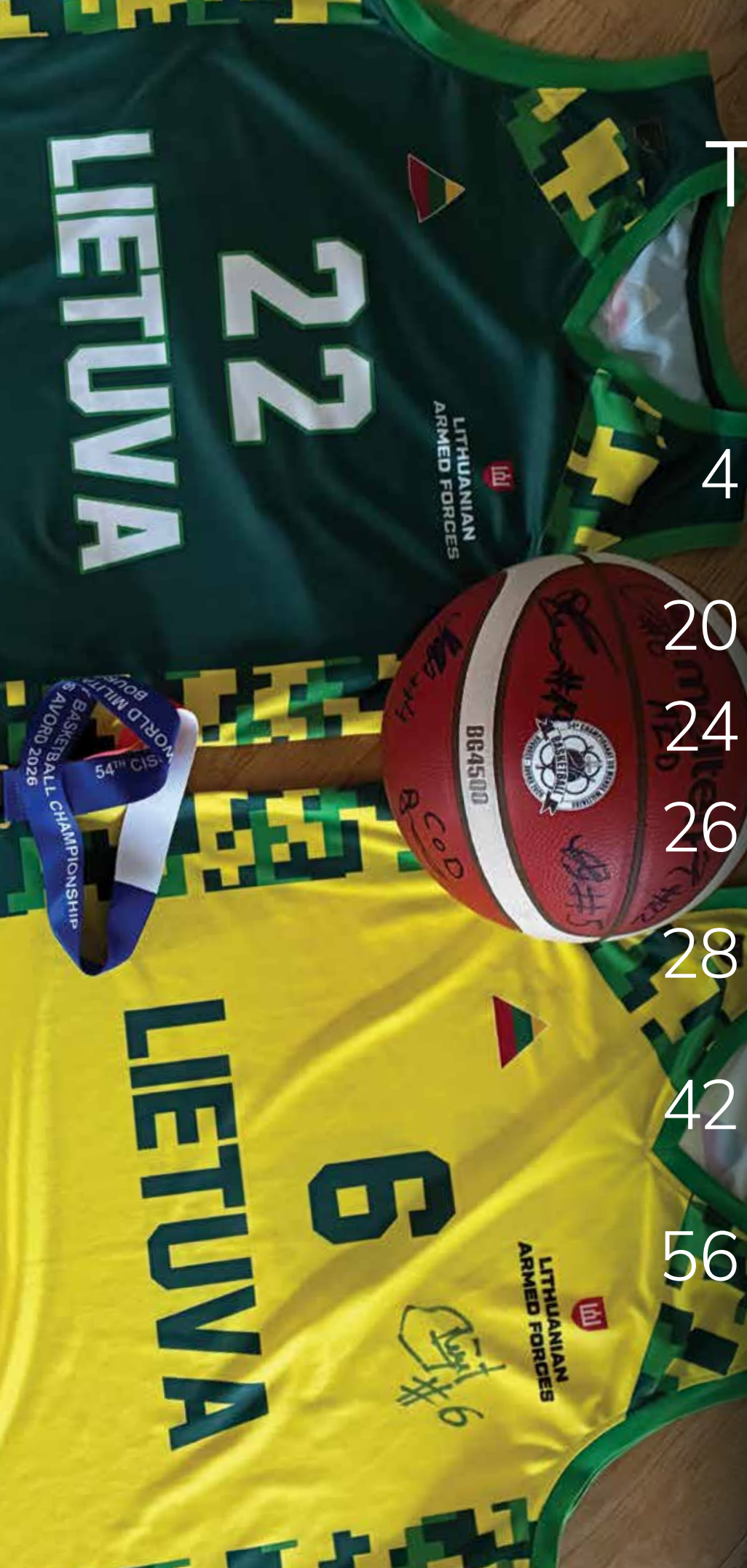
VALIA PRIEŠINTIS

Miško skruzdės prieš sovietų lokį

56

KARO ISTORIJA LINKSMAI

Nepasiskelbusioji imperija

Gerbiame KARIO skaitytojai,

istorija yra linkusi kartotis ir neretai tendencijos, kurias stebime esamuoju laiku, kažkada jau yra pasireiškusiųs vienokia ar kitokia panašia forma.

Jau ilgą laiką stebime ir fiksuojame rusijos bei jos parankinių režimų, ypač baltarusijos, pretenzijas bei kėslus savaip interpretuoti ir perrašyti mūsų šalies istoriją neigiant tiek atskirą baltiškąją Lietuvos kilmę, tiek mūsų kalbos neslaviškumą, tiek ir patį valstybingumą. Baltarusiškoji šių pastangų tendencija nūnai vadinama „litvinizmu“, kurio kurstytojai neabejotinai tūno maskvoje ir, remdamiesi tenyškio šovinio Dugino paistalais, kurpia instrukcijas uoliems vykdytojams.

Tačiau ar tai tik pastarojo laikmečio naratyvas? Neseniai interneto platybėse pavyko aptikti rusijoje iki šiol garsiai šlovinamo XVII a. tenyškio „mokslininko“ Lomonosovo rašliavas, publikuotas 1766 m., jau po jo mirties. Ten teigiama, kad „Lietuva, Žmuidija (suprask – Žemaitija) ir Podliachija (?) nuo senų senovės vadinosi Rusia. <...> Lietuvių kalba kilo iš slaviškosios...“

Kaip jau minėta, publikacija datuota 1766 m., t. y. dar iki Lietuvos inkorporavimo į rusijos imperiją, tačiau istorinė-ideologinė dirva, pasitelkiant to meto „autoritetą“, jau buvo ruošiamą. O kuo gi šiandieninis Duginas skiriasi nuo XVIII a. Lomonosovo? Ir ar kuo nors skiriasi grobuoniškas XVIII a. rusijos apetitas nuo šiuolaikinio kremliaus politikos?

Pagarbiai
Darius Varanavičius,
vyriausiasis redaktorius

REDAKCIJA

- vyr. redaktorius
Darius Varanavičius,
Darius.Varanavicius@mil.lt
tel. +370 5 210 3897
- redaktorius Dalius Žygelis,
Dalius.Zygelis@mil.lt
tel. +370 5 273 5744
- korespondentai:
Ilona Skujaitė, tel. +370 5 210 3895,
Žydrė Švobienė, tel. +370 5 278 5285,
Laura Janušienė, tel. +370 264 8573
Darius Sutkus, tel. +370 5 210 3896,
Lukas Yla, tel. +370 7 068 0270
- dizainerė Aistė Lapinskaitė,
tel. +370 5 210 3896
- administratorė Aušra Narsutytė,
tel. +370 5 210 3895
- archyvo tvarkytojas
Valdas Balciukevičius,
tel. +370 5 210 3895

Adresas

- Totorių g. 25, LT-01121 Vilnius
- Norintiems užsisakyti
šį žurnalą kreiptis:
tel.: +370 5 210 3895,
+370 5 210 3897
arba el. paštu
Ausra.Narsutyte@mil.lt

I ir IV viršeliuose –

oboronka.mezha.ua nuotr.

- Leidėja – Krašto apsaugos ministerija
- Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone
- Nuotraukos, rankraščiai negrąžinami ir nerecenzuojami
- Tiražas 2 700 egz. (lietuvių k.); 300 egz. (anglų k.)
- Spausdino Lietuvos kariuomenės Karo kartografijos centras, Muitinės g. 4, Domeikava, LT-54359 Kauno r.
- ISSN 2029-5669
- Užs. GL-583

Prisidėk prie
bendrų tikslų!

**BROLIAI
AITVARAI**

€ Skirk 1,2 %   Įsigyk Brolių Aitvarų atributikos

BroliaiAitvarai.lt

KREPŠINIO ČEMPIONAI – LIETUVOS

Lietuvos kariuomenės vyrų krepšinio komanda 2026 m. liepos 4 d. pasaulio kariškių krepšinio čempionate Prancūzijoje pasipuošė auksu. Tai – retas ir sunkiai iškovojamas čempionų titulas, kurį mūsų kariai pelnė po septynerių metų pertraukos. Iš ankstesnės auksinės rinktinės šioje sudėtyje liko tik trys nariai: komandos kapitonas eil. Gintautas Matulis, vyriausiasis treneris plk. Marius Kugauda ir komandos vadovas plk. Arturas Jasinskas. Naujieji pasaulio kariškių krepšinio čempionai dalijasi įžvalgomis apie komandą, nelengvą kelią iki titulo ir tai, kaip karinės tarnybos patirtis padeda skinti pergales sporto aikštelėje.

5 KARIAI

ILONA SKUJAITĖ

Didžiulę krepšinio komandų treniravimo patirtį turintis buvęs krepšininkas ir dabartinis rinktinės vyriausiasis treneris plk. M. Kugauda sako, kad naujoji pasaulio kariškių čempionų rinktinė iš Lietuvos yra išskirtinė savo žaidėjų amžiumi. „Jei 2019 m. rinktinėje krepšininkų amžiaus vidurkis siekė apie 26–28 metus, tai dabartinėje susiliejo patirtis ir jaunystė. Vieni krepšininkai jau artėja prie keturiasdešimtmečio, o kiti dar tik pradeda savo sportinį kelią. Džiugu, kad mūsų komandoje jaunimas labai gerai sutarė su vyresniais

Unikali auksinės rinktinės sudėtis – vieni karjerą dar tik pradeda, o kiti ją jau baigia.

kariais, o man, kaip treneriui, svarbiausia buvo rinktinės žaidimą subalansuoti taip, kad pasiruošimo ir varžybų metu vyresnieji įgytų ir išlaikytų puikią sportinę formą per finalines varžybas. Tai padaryti pavyko. Apskritai, komandoje vyravo labai gera ir draugiška atmosfera ne tik aikštelėje, bet ir už jos ribų“, – pasakojo plk. M. Kugauda.

Rinktinės kapitonas, Krašto apsaugos savanorių pajėgų (KASP) eil. G. Matulis, paantrino, kad žaidėjų amžiaus ir patirties skirtumai ištis nekėlė jokių problemų: „Mūsų komandoje buvo penki krepšininkai, kurie net nebuvo gimę, kai aš pradėjau savo sportinį kelią. Žaisdami jie prašė patarimų, ir mes jais mielai dalijomės, o bendras darbas aikštelėje ištis pavyko – tą įrodo pasiekti rezultatai.“

Vienas jauniausių Lietuvos kariškių krepšinio rinktinės debiutantų, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo aka-

demijos (LKA) pirmo kurso kariūnas Adrijus Totoris, pasakojo, kad krepšinį pradėjo žaisti dar mokykloje, o sportuoti LKA sąlygos yra tiesiog puikios. Į sporto salę pamėtyti kamuolio į krepšį jis užsuka vos tik radęs laisvo laiko. Debiutavęs Sostinės krepšinio lygoje, vaikinai iškart buvo pastebėti ir sulaukė kvietimo prisijungti prie pasaulio kariškių krepšinio čempionatui besiruošiančios Lietuvos kariuomenės rinktinės.

„Nuo pat pradžių neabejojau, kad mūsų komanda itin stipri, nes joje buvo tokie krepšininkai kaip j. eil. Julius Kazakauskas, gr. Vytautas Šarakauskas ir eil. Gintautas Matulis. Vien iš pavardžių buvo aišku, kad tai bus ypatinga rinktinė. Man buvo garbė su jais susipažinti ir žaisti kartu tokio aukšto lygio varžybose. Mūsų komanda buvo ištis labai draugiška, o tituluoti krepšininkai pasirodė esantys

visai paprasti ir maloniai bendraujantys žmonės“, – įspūdziais dalijosi kar. A. Totoris.

Komandos vadovas ir Lietuvos kariuomenės Sporto klubo viršininkas plk. A. Jasinskas pabrėžė išskirtinę aplinkybę – komandoje žaidė ne tik KASP kariai savanoriai bei kariūnas, bet ir profesinės karo tarnybos kariai. Tai yra ypač reikšmingas faktas, griaunantis mitą, kad tarnaujant kariuomenėje negalima siekti aukštų sportinių rezultatų. Viena iš pulkininko svajonių – kitame pasaulio kariškių krepšinio čempionate matyti ir šauktinį karį.

Pasiruošti per savaitę

Pasaulio kariškių krepšinio čempionų titulą iškovojusią Lietuvos

kariuomenės rinktinę sudaro tiek profesionalūs krepšininkai, pasirinkę kario kelią, tiek kariai, laisvalaikiu žaidžiantys krepšinį. Kadangi visi rinktinės nariai tarnauja skirtinguose kariniuose daliniuose ir gyvena skirtinguose Lietuvos miestuose, suburti juos į vieną kumštį buvo nemenkas iššūkis. Maža to, bendroms treniruotėms iki išvykimo į Prancūzijos Buržo (pranc. *Bourges*) mieste vykusį čempionatą komanda turėjo vos savaitę.

Rinktinės vyriausiasis treneris plk. M. Kugauda prisimena, kad pasirengimas reikalavo maksimalaus susitelkimo: „Turėjome tik savaitę, kai visi susirinkome LKA – čia mums buvo surengta intensyvi treniruočių stovykla. Sportavome kasdien, nes iš skirtingų klubų surinktus žaidėjus skubiai reikėjo suburti į vieną ekipą. Kai kurie kariai, turintys mažiau krepšinio praktikos, privalėjo padirbėti papildomai, tobulindami tam tikrus žaidimo elementus. Be to, buvo sutarta, kad savo fizine forma kiekvienas pasirūpins asmeniškai dar iki stovyklos, ir visi rinktinės nariai atvyko puikiai pasiruošę. Apskritai, norint sustyguoti dešimties krepšininkų sklandų žaidimą, reikia labai daug pastangų. Žinoma, norėtusi, kad su visa komanda būtume galėję treniruotis daugiau, nes nespėjau iki galo gerai pažinti ir perprasti visų žaidėjų, o aikštelėje kartais pritrūkdavo drausmės. Vis dėlto mes visi susirinkome kovoti ir atiduoti visas jėgas, o rezultatai iškalbingi – pasaulio kariškių krepšinio čempionatas parodė, kad įdėtas darbas atsipirko.“

Plk. M. Kugauda, praeityje jau atvedęs Lietuvos kariškių rinktinę iki aukšnio pasaulio čempionų titulo, dėl tarnybos specifikos pastaruoju metu buvo nutolęs nuo trenerio

darbo. Prie mėgstamos veiklos jis sugrįžo gavęs iš plk. A. Jasinsko pasiūlymą. Priėmęs šį iššūkį sezono pradžioje, jis taip pat pradėjo treniruoti „Kario“ komandą, žaidžiančią Sostinės krepšinio lygoje. „Nors pasirodėme gana vidutiniškai, tačiau man, kaip treneriui, tai buvo labai naudinga patirtis, leidusi atnaujinti profesines žinias. Svarbiausia šiame darbe yra sprendimų priėmimo greitis aikštelėje per varžybas. Jei treneris neturi galimybės dirbti visą sezoną, o vadovauti komandai gauna tik trumpam, laiko trūkumas tampa didžiausiu iššūkiu“, – teigė plk. M. Kugauda.

BASKET-BALL

CHAMPIONNAT DU MONDE MILITAIRE

28 JUIN AU 4 JUILLET 2026
LE PRADO & CREPS DE BOURGES

Toutes les informations
sur les matchs

Prancūzijos mieste Burže šių metų liepos 4 d. baigėsi 54-asis pasaulio kariškių krepšinio čempionatas. Tarptautinės karinio sporto tarybos (CISM) organizuotame turnyre varžėsi 228 kariai sportininkai iš 13 šalių. Vyrų turnyre čempione tapo Lietuvos kariuomenės rinktinė, o moterų varžybose triumfavo Brazilijos atstovės. Čempionato šeimininkė Prancūzija iškovojo abu sidabro medalių komplektus.

Vyrų ir moterų turnyrų rezultatai

Lietuvos kariškių vyrų rinktinė turnyre iškovojo visas pergalės. Ketvirtfinalyje lietuviai 76:53 įveikė Kanados komandą, o pusfinalyje 90:65 nugalėjo Latvijos atstovus. Finaliniame mače „Palais des Sports du Prado“ arenoje Lietuvos rinktinė rezultatu 87:79 palaužė Prancūzijos karius ir iškovojo planetos čempionų titulą. Bronzos medaliai atiteko Latvijos rinktinei, kuri mažajame finale 94:86 nugalėjo Graikiją.

Moterų turnyro finale Brazilijos komanda rezultatu 98:74 įveikė Prancūziją ir tapo čempione (prieš tai pusfinalyje brazilės 120:56 nugalėjo Vokietiją). Trečiąją vietą užėmė Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) sportininkės, mažajame finale 100:63 sutriuškinusios Vokietijos komandą.

Galutinė čempionato klasifikacija ir apdovanojimai

Vyrų turnyro favorite laikyta Brazilijos rinktinė ketvirtfinalyje vienu tašku (83:84) pralaimėjo Latvijai, tačiau vėliau 97:49 nugalėjo Kanadą ir užėmė galutinę 5-ąją vietą. Kipro kariai turnyrą baigė iškovoję 7-ąją vietą (86:79 įveikė Vokietiją). Moterų turnyre Nyderlandai 72:55 nugalėjo Latviją ir užėmė 5-ąją vietą. Oficialios uždarymo ceremonijos metu CISM prezidentas plk. Niltonas Gomesas Rolimas Filho padėkojo organizatoriams už aukštą sportinį lygį ir karišką drausmę. Prestižinis „Draugystės per sportą“ (angl. *Friendship through Sport*) apdovanojimas bei „Sąžiningo žaidimo“ (angl. *Fair Play*) trofėjus buvo įteiktas Kanados delegacijai. Renginio pabaigoje CISM vėliava perduota JAV atstovams – Šiaurės Karolinos Šarlotės mieste vyks 8-osios CISM pasaulio vasaros žaidynės, kurių programoje numatytas ir krepšinio turnyras.

Lietuvos kariškių rinktinės laurai

Pasaulio kariškių krepšinio čempionatas yra vienas seniausių karinio sporto renginių, organizuojamas nuo praėjusio amžiaus vidurio. Jis įtrauktas į CISM pasaulio kariškių vasaros žaidynių programą, kurios pradėtos rengti 1995 m. Romoje (Italija), pažymint II pasaulinio karo pabaigos ir Jungtinių Tautų Chartijos ratifikavimo 50-metį.

Čempionate demonstruojamas aukštas profesionalumo lygis, kadangi valstybių rinktinės sudaro profesionalūs žaidėjai, tarnaujantys karinėse struktūrose ar savanoriškose pajėgose. Tarp istoriškai stipriausių komandų – JAV, Brazilijos ir pajėgiausių Europos šalių – Lietuvos kariuomenės vyrų rinktinė užima elitines pozicijas, turėdama daugkartinių čempionų bei prizinių statusą. Turnyras Prancūzijoje sėkmingai pratęsė šios šalies karinio sporto tradicijas.

FAKTAI IR SKAIČIAI

Parengta pagal Lietuvos kariuomenės Sporto klubo inf.

Starto penketas

Formuodamas komandos branduolį vyriausiasis treneris plk. M. Kugauda atsižvelgė į krepšininukų įgūdžius, profesionalumą ir patirtį. „Puikiai pažįstu mūsų vyresnius žaidėjus, pavyzdžiui, eil. V. Šarakauską ir komandos kapitoną eil. G. Matulį, su kuriuo pats esu žaidęs vienoje komandoje. Tris kartus Nacionalinės krepšinio lygos naudin-

giausią žaidėją j. eil. Julijų Kazakauską vertinu kaip krepšininuką, sėkmingai sutvirtinusių komandos žaidimą. Šie ir kiti itin patyrę rinktinės nariai čempionate pasižymėjo didžiule branda, kuri buvo nepaprastai reikalinga komandai, ypač siekiant nepasiduoti ir neperdegti jau pačiose pirmosiose rungtynėse“, – rinktinės lyderių svarbą pabrėžė treneris.

Traineris taip pat akcentavo, kad jam

didžiulį įspūdį paliko ir eil. Artūras Pelšas, kurio fizinė forma, nepaisant artėjančio keturiasdešimtmečio, yra tiesiog pavydėtina, o jis pats – puikus žaidėjas, neprikaištingai dirgavęs komandai aikštelėje. Pasak plk. M. Kugaudos, prie pergalių svariai prisidėjo ir gr. Almantas Liepuonis, demonstruojantis aukštą meistriškumą, greitį bei puikiai išnaudojantis žaidimo nugara į krepšį taktiką. Taip pat puikiai

Lietuvos kariškių delegacija iškilingai žygiavo čempionato atidarymo ceremonijoje.

pasirodė ir j. eil. Justas Nausėdas, rungtyniaujantis Nacionalinėje krepšinio lygoje „Jurbarko-Kario“ komandoje. Karys pasižymėjo ramybe, jėga ir taikliais tritaškiais metimais, kurie paskutinėmis atakos sekundėmis varė varžovus į neviltį.

Pasak vyriausiojo trenerio, svarus

jaunimo indėlis į bendrą pergalę.

Kariūnas A. Totoris pasižymėjo kaip puikus snaiperis. Nors ateityje jo dar laukia daug darbo, vaikinai neabejotinai taps itin vertingu Lietuvos kariuomenės rinktinės nariu. Svarbų impulsą komandai suteikdavo nuo atsarginių suolo pakilęs KASP karys eil. Tomas

Sabaliauskas – krepšininkas, gebantis vienu epizodu pakeisti rungtynių eigą, o viename susitikime tapęs net nadingiausiu mačo žaidėju. Savo geriausias rungtynes būtent finale sužaidė didžiulį potencialą turintis eil. Motiejus Maziliauskas. Taip pat gerai pasirodė j. eil. Arnas Saulėnas ir visi kiti rinkti-

Lietuvos kariuomenės vyrų krepšinio rinktinė per visą čempionatą demonstravo išskirtinį kovingumą.

nės nariai. „Visi naujokai mums išties labai padėjo siekti pergalės: aikštelėje jie aršiai gynėsi, kovingai grūmėsi dėl kiekvieno kamuolio, demonstravo tvirtą charakterį ir puikiai įsiliejo į komandą. Kiekvienas iš jų prisidėjo prie šio istorinio pasaulio čempionų titulo iškovojimo“, – akcentavo plk. M. Kugauda.

Nors prieš pasaulio kariškių krepšinio čempionatą lietuviams šiek tiek pristigo laiko geriau susižaisti, turnyro eiga parodė tikrąją Lietuvos kariškių komandos jėgą. Pirmosios čempionato rungtynės sužaistos be staigmenų – nugalėta stipri Vokietijos rinktinė. Antrąsias varžybas lietuviai žaidė su Kenijos rinktinė. Nors varžovų žaidimo braižas nebuvo gerai žinomas, o jų komandoje žaidė keli itin aukšto lygio krepšininkai, jau šią vasarą pakviesti į JAV studentų krepšinio lygą, vis dėlto mūsų rinktinės taktinė drausmė ir jaunųjų komandos narių užsidegimas

leido ramiai kontroliuoti rungtynių eigą ir švęsti triuškinančią pergalę.

Nematomas frontas

Rinktinės vyriausiasis treneris plk. M. Kugauda, vertindamas pasirodymą pasaulio kariškių krepšinio čempionate Prancūzijoje, neslepia, kad iš pirmo žvilgsnio galutinis rezultatas gali atrodyti lengvai pasiektas. Lietuviams pavyko laimėti visas rungtynes, o kai kurias jų – solidžiu skirtumu, tačiau iš tiesų komandai prireikė milžiniškų pastangų. Pasak jo, čempionato sistema buvo tokia, kad norint išvengti stipriausių komandų iškart po grupių etapo, reikėjo laimėti kiekvieną susitikimą, nes užėmus antrąją vietą iš karto būtų tekę žaisti su kitos grupės nugalėtojais.

Pasirengimas kiekvienam susitikimui reikalavo kruopštumo ne tik iš žaidėjų, bet ir iš trenerių štabo. Vertinant būsimus varžovus plk. M. Kugaudai talkino jo asistentas eil. Mindaugas Barčaitis. Naudodamasis vaizdo analizės programa jis padėjo įvertinti priešininkų

stipriąsias puses ir rasti būdų joms neutralizuoti.

Kituose čempionato etapuose lietuviai labiausiai nenorėjo labai stiprių Latvijos, Brazilijos ir Graikijos komandų. Pasak vyriausiojo trenerio, Prancūzijos kariškių rinktinė irgi atrodė kietas

riešutas – prancūzų žaidimo stilius pasižymėjo greičiu, jie vengė pozicinio žaidimo ir itin mėgo žaibiškas atakas. Būtent tokiomis savybėmis prancūzai prilygo turnyro favoritams graikams, o vėliau finale atkakliai priešinosi lietuviams iki pat paskutinės akimirkos.

Komandos kapitonas eis. G. Matulis, vertindamas Prancūzijoje vykusį pasaulio kariškių krepšinio čempionatą, apgailestavo, kad jame nedalyvavo itin pajėgi JAV kariškių rinktinė. Vis dėlto turnyre nestigo aukšto meistriškumo komandų: Prancūzijos ir Graikijos rinkinių sudėtyse žaidė keli profesionalai, o Brazilijos ekipa atvyko su pajėgiais krepšininkais, turinčiais net planetos pirmenybių patirties. „Žaisti su tokiomis stipriomis komandomis nelengva, o per kiekvienas rungtynes turėjome tikslą ne tik laimėti, bet ir išvengti traumų. Laimei, viskas pavyko“, – neslėpė džiaugsmo komandos kapitonas.

Pasak jo, į rinktinę subūrus skirtingo stiliaus ir lygio žaidėjus, jiems per tokį trumpą laiką pagauti žaidimo ritmą buvo gana sudėtinga, todėl turnyro pradžioje lietuvių ekipai teko susidurti su tam tikrais psichologiniais barjeriais, buvo nesusipratimų aikštelėje. Vis dėlto po pirmųjų rungtynių krepšininkai labai daug kalbėjosi, aktyviai analizavo klaidas ir finaliniame etape sugebėjo pademonstruoti geriausią savo krepšinį.

Prancūzijos kariškių rinktinė dėl čempionų titulo atkakliai kovėsi iki paskutinių sekundžių.

Pasak rinktinės vyriausiojo trenerio, čempionatą laimėti padėjo lietuvių krepšininkų ataklumas ir gebėjimas pademonstruoti geriausias savybes reikiamu metu.

Debutinis pasaulio kariškių krepšinio čempionatas Prancūzijoje kar. A. Totoriui paliko neišdildomą įspūdį. Jaunasis sportininkas prisimena, kaip komandai žengiant finalo link žiūrovų salėje nuolat gausėjo, o lemiamoje kovoje dėl aukso su šeimininkų prancūzų rinktine susirinko nemaža vietos sirgalių minia. „Žinoma, toks triukšmingas varžovų palaikymas darė poveikį, tačiau maksimalus susikaupimas vykdant trenerio užduotis padėjo

nepasiduoti spaudimui. Nors lietuvių sirgalių salėje nebuvo, vis tiek jautėme didžiulę paramą iš tėvynės – žinojome, kad draugai ir artimieji stebi rungtynių transliacijas internetu ir serga už mus“, – pasakojo kariūnas. Paklaustas, koks prisiminimas iš šio čempionato išliks ilgiausiai, jaunasis krepšininkas neabejojo – tai pergalės finale akimirka.

Finalo pakilimai ir nuosmukiai

Būtent finalinį mačą su Prancūzijos rinktine visi žaidėjai ir vyriausiasis treneris prisimena kaip sudėtingiau-

sią viso čempionato išbandymą, nes pusfinalyje su latviais lietuviai susitvarkė gana lengvai. Prieš lemiamas rungtynes dėl aukso trenerių štabas buvo kruopščiai išanalizavęs prancūzų žaidimą, o sudarytas planas pirmojoje

mačo dalyje veikė tiesiog nepriekaištingai – lietuviai visiškai kontroliavo situaciją aikštelėje ir užtikrintai pirmavo. Vis dėlto antrojoje rungtynių pusėje prancūzai pradėjo žaisti kur kas agresyviau ir aikštelėje įsivyravo tikras chaosas, o lietuvių treneris netgi gavo techninę pražangą. „Trečiajame kėlinyje turėjome apie 10 taškų pranašumą, vėliau jis ištirpo iki 6 taškų, o mes šiek tiek vėlavome gynyboje. Mačiau, kad varžovai darėsi vis agresyvesni, todėl privalėjau reaguoti. Šiuolaikiniame krepšinyje 6 ar 10 taškų persvara nėra saugi, ji suteikia ramybės tik kelioms sekundėms, o prancūzai niekaip neleidė mums labiau atitrūkti. Išprovokuota techninė pražanga buvo skirta sustoti, nusiraminti ir susikaupus žaisti toliau“, – įtemptas minutes komentavo plk. M. Kugauda.

Vyriausiasis treneris pabrėžė, kad neįmanoma nuolat žaisti tobulai, o

Lietuvos karių krepšinio rinktinė – pasaulio kariškių čempionė.

Vyriausiasis treneris plk. Marius Kugauda Lietuvos kariuomenės krepšinio rinktinę iki auksinio finišo atvedė jau antrą kartą.

lemiamomis akimirkomis viską sprendžia teisingi ir žaibiški sprendimai bei laiku atlikti žaidėjų keitimai. Prasidėjus ketvirtajam kėliniui, lietuviai turėjo trapų pranašumą, todėl viską teko pradėti iš naujo. Likus vos minutei iki rungtynių pabaigos, Lietuvos rinktinės persvara siekė vos 4 taškus, o įtampa salėje pasiekė viršūnę. „Savo žaidėjams nuolat kartojau: jokių klaidų, koncentruojamės kiekvienai atakai, iki pabaigos liko tik 24 sekundės“, – pasakojo vyriausiasis treneris, kurio auklėtiniai pademonstravo geležinę drausmę ir sėkmingai iškovojo istorinį titulą, bet lemiomomis akimirkomis laikas aikštelėje, regis, slinko vėžlio žingsniu. Vis dėlto galutinis rezultatas 87:79, kurį nuskambėjus finaliniam švilpukui rodė švieslentė, skelbė lietuvių pergalę. Finalo naudingiausiu žaidėju tapo j. eil. J. Kazakauskas.

Rinktinės debiutantas kar. A. Totoris pripažįsta, kad tokio lygio finale

emocijos išties liejosi per kraštus, tačiau komandą į priekį sunkiausiomis akimirkomis vedė šaltakraujiškas trenerių štabas. Kariūnas prisimena, kad dar prieš lemiamas kovas komanda buvo emociškai paruošta tam, kad

aikštelėje gali tekti išgyventi ir labai sunkių akimirų: „Treneris mums nuolat kartojė, kad nesvarbu, koks prastas būtų rezultatas švieslentėje, niekada neturime pasimesti ir pasiduoti. Privalome išlikti vieninga komanda ir

visada išlaikyti šaltą protą bei ramybę. Žinoma, aikštelėje buvo natūralaus krepšinio nervingumo, tačiau treneris į viską reagavo kaip tikras profesionalas. Tai mums labai padėjo nepasiduoti spaudimui, įveikti jaudulį ir galiausiai pasiekti didžiąją pergalę.“

Vienas kumštis

Pasaulio kariškių krepšinio čempionų apdovanojimų ceremonija Prancūzijoje, skambant Lietuvos Respublikos himnui, nepaliko abejingo nė vieno mūsų kariškių krepšinio rinktinės atstovo, pasaulio bei Europos čempionatų medalininkas G. Matulis atviravo, kad jam nepaprastai svarbus kiekvienas medalis: „Tapti čempionais yra ištis didelis įvertinimas. Nors finalas buvo sunkiausias emociškai viso turnyro metu, sugebėjome ne tik jį laimėti, bet mums pavyko išvengti

traumų. Man didelė garbė, kad visi vieni kitus palaikėme sunkiausiais momentais ir iškovojo pasaulio kariškių krepšinio čempionų titulą. Laimėjome, nes veikėme kaip vienas kumštis, ir tai teikia patį didžiausią džiaugsmą.“

Komandos kapitonas, vertindamas šį istorinį pasiekimą, taip pat akcentavo, kad už gražios pergalės visada grįstos drausme, varginančiomis treniruotėmis, griežtu mitybos režimu ir didžiule atsakomybe. „Svarbiausia yra asmeninė ir komandinė atsakomybė, drausmė ir suvokimas, kad mes visi čia atvykome kovoti už Lietuvą – ši mintis mums labai padėjo. Žinojome, kad turime atlikti savo darbą iki galo, nes labai norėjome laimėti ir į tėvynę grįžti ne tuščiomis rankomis. Mums tai – didžiausias atpildas ir dovana Lietuvai Valstybės dienos proga“, – tvirtino eil. G. Matulis.

Plk. M. Kugauda iškovojo jau antrąjį

pasaulio kariškių krepšinio čempionato aukso medalį kaip rinktinės vyriausiasis treneris ir itin džiaugėsi šiuo pasiekimu, nes kol pats aktyviai žaidė krepšinį, šis titulas net keturis kartus buvo išsprūdęs jam ir visai komandai iš rankų. Paklaustas, kokia sėkmės formulė buvo veiksminga šįkart, auksinės čempionų rinktinės vyriausiasis treneris akcentavo komandos komplektaciją ir tai, kad jis nebandė drastiškai keisti krepšininų žaidimo stiliaus, nes matė, kad kiekvienas puikiai žino savo poziciją, todėl tiesiog stengėsi maksimaliai išnaudoti stipriąsias kiekvieno žaidėjo puses.

Ne tik sportininkai, bet ir kariai

Naujieji pasaulio kariškių krepšinio čempionai ne kartą akcentavo, kad pasiekti istorinę pergalę jiems leido ne tik

sportinis meistriškumas, bet ir karinės tarnybos patirtis, padėjusi išsiugdyti drausmę ir ryžtą nepasiduoti net sunkiausiomis akimirkomis. Tiesa, rinktinėje žaidę kariai, profesionalūs krepšinininkai, pripažino, kad dažnai sportininkai vengia tarnybos Lietuvos kariuomenėje, nes turi pačių įvairiausių baimių.

Komandos kapitonas eil. G. Matulis, prisimindamas savo kariško kelio pradžią 2007 m., pasakojo, kad tuo metu kariškių krepšinio komandą daugiausia sudarė kariai savanoriai. Būtent tokią tarnybą pasirinko ir jis. „Kai pradėjau žaisti krepšinį, man tuometinis kariškių krepšinio rinktinės treneris Mindaugas Kildišius pasiūlė stoti į kariuomenę ir pasinaudoti puikiomis galimybėmis vyksti į įvairias treniruočių stovyklas, dalyvauti aukšto lygio varžybose. Pagalvojau, kad verta pasinaudoti šiuo šansu. Tiesą sakant, tuomet net neplanavau, kur tai nuves, o štai – praėjo jau beveik dvidešimt metų, kai

vilkiu kario savanorio uniformą, lankau pratybas ir sėkmingai žaidžiu krepšinį, – apie tarnybos pradžią pasakojo eil. G. Matulis. – Žinoma, būdavo etapų, kai atstovaujant profesionaliems klubams ar šalies rinktinėms tam likdavo mažiau laiko, tačiau vis tiek stengdavaisi dalyvauti pratybose ir budėjimuose, kai tik galėdavau. Kaip profesionalus sportininkas galiu savo pavyzdžiu paliudyti, kad baimintis tarnybos Lietuvos kariuomenėje tikrai nereikia, nes tarnybą ir profesionalų sportą įmanoma suderinti idealiai, čia sąlygos sportuoti tikrai geros, o įgytos karybos žinios yra neįkainojamos kiekvienam piliečiui. Beje, kariuomenėje tarnauja tikrai nemažai įvairių sričių profesionalių sportininkų, todėl apie tokį kelią raginu pagalvoti ne tik vaikus, bet ir merginas.“

Vienas jauniausių kariškių krepšinio rinktinės debutantų, LKA kariūnas A. Totoris, irgi antrino, kad jam puikiai

sekasi suderinti mokslus, karybą bei sportą, o pastarasis jo kasdienybei suteikia ypatingų spalvų: „Jeigu ne krepšinis, studijuoti LKA galbūt nebūtų taip įdomu. Vos tik randu laisvo laiko, visada skubu į salę, nes krepšinis mane lydi nuo pat vaikystės. Aikštelėje patiriamas malonumas yra pati didžiausia motyvacija, o kariška drausmė tik padeda siekti užsibrėžtų tikslų.“

Aukštinės čempionų rinktinės vyriausiasis treneris plk. M. Kugauda neabejoja, kad būtent kariška patirtis, geležinė drausmė ir išugdytas atsakomybės jausmas buvo itin svarbūs veiksniai, padėję jo vadovaujamai rinktinei iškovoti pasaulio kariškių krepšinio čempionų titulą, o plk. A. Jasinskas pabrėžė, kad sportas irgi yra naudingas visiems kariškiams, nes ugdo fizines ir valios savybes, reikalingas karinėms užduotims vykdyti ir komandinei dvasiai stiprinti. ■

Aukštinės rinktinės nariai tvirtina, kad karyba ir sportas – puikus derinys.

Plk. Arturo Jasinsko ir Prancūzijos karinės sporto akademijos nuotr.

Istorinis lietuvių auksas: Vuhanas, 2019

Kinijos mieste Vuhane vykusiose 7-osiose pasaulio kariškių sporto žaidynėse Lietuvos vyrų krepšinio rinktinė įrašė vieną ryškiausių puslapių šalies sporto istorijoje. Lietuviai lemiamame mūšyje po dramatiškos ir permainingos kovos rezultatu 91:83 palaužė galingą JAV komandą ir pasidabino pasaulio žaidynių aukso medaliais.

Rungtynių pradžia lietuviams klostėsi sunkiai: pirmąjį kėlinį amerikiečiai laimėjo 20:14. Vis dėlto antrajame ketvirtyje Lietuvos kariai sportininkai pademonstravo išpūdingą puolimą, laimėjo žaidimo atkarpą net 30:15 ir perėmė iniciatyvą. Nors ketvirtajame kėlinyje JAV krepšininkai dar bandė gelbėtis ir laimėjo ketvirtį devynių taškų skirtumu, šaltakraujiškai rungtynių pabaigą sužaidę lietuviai išsaugojo pergalingą pranašumą.

Šiame istoriniame turnyre Lietuvos rinktinėi atstovavo ir šalies kariuomenės vardą garsino kovingi profesionalūs krepšininkai, meistriškai derinantys didįjį sportą su tarnyba. Komandą treniravo plk. lt. Marius Kugauda, o joje žaidė penki KASP kariai, po du Generolo Stasio Raštikio Lietuvos kariuomenės mokyklos ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino štabo bataliono karius, taip pat Juozo Vitkaus inžinerijos, Kunigaikščio Vaidoto pėstininkų ir Generolo Romualdo Giedraičio artilerijos batalionų kariai.

Lietuvos kariuomenės Sporto klubo inf.

Varšuvos įspėjimas

Rusija perėmė daug Ukrainos bepiločių orlaivių ir gali planuoti juos panaudoti prieš NATO arba surengti vadinamąją svetimos vėliavos (angl. *false flag*) ataką, teigė Lenkijos gynybos ministras Władysławas Kosiniakas-Kamysz, taip papildydamas ankstesnius įspėjimus apie galimą eskalaciją.

Šio aukšto rango pareigūno pareiškimas paskelbtas po to, kai įvairių Rytų Europos šalių vyriausybės pareigūnai, remdamiesi skirtingais

žvalgybos duomenimis, leidusiais daryti tokias išvadas, per daugiau nei mėnesį viešai paskelbė įspėjimus apie rusijos planuojamas provokacijas ar hibridinius išpuolius.

Lenkija, Lietuva ir Latvija buvo tarp šalių, kurios skambino pavojaus varpais, o kai kurios iš jų rėmėsi Jungtinių

Amerikos Valstijų (JAV) žvalgybos duomenimis, kuriais su jomis buvo pasidalinta. Naujausia informacija, kurią pirmiausia paskelbė Lenkijos gynybos ministras, apibrėžia konkretų grėsmės pobūdį, nes ankstesni įspėjimai apie rusijos piktavališkus ketinimus buvo labiau bendro pobūdžio. Atrodo, kad

Rytų Europos sostinės šią grėsmę vertina rimtai, o Lenkijos vyriausybė šiam klausimui suteikė prioritetą Saugumo komiteto posėdyje. Po jo W. Kosiniakas-Kamysz pakartojo savo įspėjimą.

Jis taip pat nurodė, kad, be dronų atakų, gali būti trikdomas GPS ryšys ►►

bei imamasi sabotažo. Rusijos vykdomas GPS trikdymas veikia Baltijos jūros regiono šalis nuo pat karo pradžios, o kartais dėl to uždaromi oro uostai bei kyla navigacijos problemų. Taip pat buvo užfiksuoti sabotažo atvejai, įskaitant praėjusiais metais Lenkijos rytuose sugadintą geležinkelio liniją.

Lenkijos vyriausybės pareigūnai

taip pat nurodė kibernetinį karą kaip galimą rusijos veiksmų prieš NATO šalis priemonę. Birželio pabaigoje Latvijos žvalgyba pirmą kartą pranešė televizijai „Fox News“ užfiksavusi rusijos pasirengimą hibridinei atakai, kuri nebūtų pakankamai rimta, kad būtų palaikyta atviru karo veiksmu. Ši ataka galėtų apimti „raketą, bepiločius orlaivius ar kitus veiksmus, skirtus nu-

siųsti signalą: nustokite remti Ukrainą, arba turėsite savų problemų“, – „Fox News Digital“ citavo Latvijos žvalgybos pranešimą.

Vėliau Lenkijos ministras pirmininkas Donaldas Tuskas teigė, kad jau keletą savaičių iš sąjungininkų žvalgybos tarnybų gauna perspėjimų apie rusijos planus išbandyti NATO ryžtą ir galimą ataką Lenkijos teritorijoje.

Spaudos konferencijoje jis pridūrė, kad „artimiausi mėnesiai iš tiesų gali būti kritiniai“. Lenkijos leidinys „Onet“ anksčiau, remdamasis šaltiniu, artimu Lenkijos prezidentui Karoliui Nawrockiui, pranešė, kad JAV perdavė Varšuvai konkrečius perspėjimus apie priešiškus rusijos veiksmus. Latvijos ir Lietuvos vadovai įspėjo apie „riboto masto kinetines operacijas“, nukreip-

tas prieš kritinę infrastruktūrą.

Kremliaus atstovas spaudai Dmitrijus Peskovas tai atmetė kaip „gąsdinimus“. Kai kurie pareigūnai įspėjo, kad rusija taip pat gali būti linkusi surengti „svetimos vėliavos“ operaciją savo pačios teritorijoje, kad turėtų pretekstą eskaluoti karą Ukrainoje arba jį išplėsti, įtraukdama smūgius prieš NATO šalis. Lenkijos užsienio reikalų ministras Ra-

doslavas Sikorskis apie tokį scenarijų įspėjo birželio pabaigoje, tuo metu teigdamas, kad „tikėtina, jog rusijos teritorijoje įvyks „svetimos vėliavos“ operacija, į kurią Putinas „reaguos““.

„Rusai vėl kažką planuoja; turime patikimos informacijos“, – liepos 9 d. žurnalistams sakė R. Sikorskis.

Panašūs vieši pranešimai – įskaitant selektyvų aukščiausio lygio žvalgybos informacijos atskleidimą Vakarų sostinėse – buvo paskelbti prieš 2022 m. rusijos invaziją į Ukrainą. Tuo metu JAV prezidento Joe Bideno administracija ėmėsi beprecedentės priemonės – atskleidė ir pasidalijo su visuomene daugybe anksčiau slaptų žvalgybos duomenų, kurie rodė, kad rusija ruošiasi plataus masto invazijai į savo kaimynę. Kai kurie pareigūnai ir analitikai teigė, kad atviras dalijimasis informacija atidėjo invazijos pradžią kelioms savaitėms. Lenkijos užsienio reikalų ministras R. Sikorskis liepos 9 d. pareiškė, kad tikisi, jog dabartinis viešų įspėjimų skelbimas panašiai atgrasys rusiją nuo savo planų įgyvendinimo.

Tačiau Vakarų šalys, dabar skelbiančios pavojaus signalą, iki šiol viešai nepasidalijo jokia pirmine žvalgybos informacija, išskyrus aukšto rango pareigūnų žodinius pareiškimus. Rusija jau anksčiau sugebėjo nukreipti Kyjivo paleistus Ukrainos dronus taip, kad jie nukristų NATO teritorijoje, o ne pasiektų numatytus tikslus – rusijos karinius objektus, pramonės įmones ir naftos saugyklas. Baltijos valstybėse ir Suomijoje buvo keletas atvejų, kai dėl rusijos elektroninės kovos priemonių nukreipti ne ten Ukrainos paleisti dronai smogė į šių šalių teritorijas, įskaitant naftos saugyklą Latvijoje – šis incidentas lėmė dviejų aukšto rango pareigūnų, tarp jų ir ministrės pirmininkės, atsistatydinimą.

Šie atvejai viešai priskiriami rusijos elektroniniam karui ir gynybiniam signalų trikdymui, kuris nukreipia jau skrendančius dronus. Palyginti su šiais incidentais, rusijos perimtų dronų paleidimas į Vakarus būtų reikšmingas eskalavimo žingsnis.

www.defensenews.com inf.
www.flickr.com nuotr.

Tik 20–30 minučių

Rusijos armijos naujokai, atvykę į Ukrainos fronto linijas, išgyvena maždaug 20–30 minučių, kol yra nužudomi arba sužeidžiami, teigė Centrinės žvalgybos agentūros direktorius Johnas Ratcliffe'as. Tai pirmas kartas, kai aukštas Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) žvalgybos pareigūnas patvirtino, koku mirtinu karu šis konfliktas tapo maskvai. Šis įvertinimas pateiktas tuo metu, kai Ukrainos karo technologijos sustabdė rusijos pažangą fronte ir pritraukė užsienio partnerius, pasirengusius išleisti milijardus dolerių sandoriams su Ukrainos gynybos pramone.

Europos ir Ukrainos pareigūnai jau kelis mėnesius teigia, kad rusijos aukų skaičius pasiekė rekordinius lygius, o vienas iš Ukrainos generolų gegužę pranešė NATO sąjungininkams, kad rusija kasdien praranda mažiausiai 1 000 karių. „Mūsų žvalgybos duomenys sutampa su kai kuriais viešais

pranešimais apie Ukrainą, kuriuos galbūt matėte“, – sakė J. Ratcliffe'as Pensilvanijos gynybos ir inovacijų viršūnių susitikime. „Šiuo metu vidutinė rusų naujoko, atvykusio į Ukrainos mūšio lauką, gyvenimo trukmė, kaip apskaičiuota, yra nuo 20 iki 30 minučių. Taip yra todėl, kad dirbtinio intelekto valdomi dronai tapo specializuotais bei pigiais žudymo įrankiais“, – pridūrė jis.

J. Ratcliffe'o patvirtinimas rodo, kokį

lemiamą poveikį naujos technologijos gali turėti karui ir kodėl JAV negali sau leisti atsilikti. Pasak Strateginių ir tarptautinių studijų centro (angl. CSIS), 2026 m. pirmąjį pusmetį rusijos ir Ukrainos aukų santykis buvo beveik 8:1, palyginti su maždaug 2:1 arba 3:1, vyrausiu didžiąją karo dalį, nes dirbtinio intelekto valdomi dronai išplito visame fronte.

CSIS tyrėjai nustatė, kad nuo 2022 m. vasario, kai prasidėjo rusijos invazija, abiejose pusėse žuvo arba buvo sužeista daugiau nei 2 mln. karių. Iš jų 1,4 mln. buvo rusijos kariai, tarp kurių – net 450 000 žuvusiųjų. Tai didžiausi mūšio lauke patirti gyvosios jėgos nuostoliai, kokius bet kuri iš

didžiųjų valstybių patyrė nuo II pasaulinio karo laikų.

„Svarbiausia išvada yra ta, kad šių naujų technologijų įvaldymas yra lygiai toks pat svarbus kaip ir karinė galia, – viršūnių susitikime sakė J. Ratcliffe’as. – Būtent todėl mažesnė kariuomenė, praėjus ketveriems su puse metų, sugeba atlaikyti gausenės rusijos pajėgas.“

J. Ratcliffe’as teigė, kad JAV turi rimtai atsižvelgti į Ukrainos mūšio lauke įgytą patirtį.

„Rusų pažanga buvo sustabdyta, nes Ukrainos įsisavintos naujos technologijos – šiuo atveju dronų karas ir asimetris karas – yra puikus būdas išlyginti jėgų santykį. Tai rodo, kodėl

turime būti lyderiai visuose šios srities aspektuose, kad išlaikytume savo pozicijas pasaulyje“, – sakė jis.

Šios pastabos nuskambėjo tuo metu, kai Vašingtonas ir jo Europos sąjungininkai skuba finansuoti Ukrainos dronų programas ir užsitikrinti prieigą prie šių technologijų. Anksčiau Europos Sąjunga ir Ukraina Kyjive pasirašė bepiločių orlaivių gamybos sutartį, kurios vertė viršija 6 mlrd. JAV dolerių, o Ukrainos prezidentas Volodymyras Zelenskis teigė, kad pasiekta pažanga dėl kelių milijardų dolerių vertės JAV paramos paketo.

www.defensenews.com inf.
www.flickr.com nuotr.

Confirmed KIA Russian generals

LIEUTENANT GENERALS

Alexander
Otroshchenko

Fanil Sarvarov

Yaroslav Moskalik

Igor Kirillov

Oleg Tsokov

MAJOR GENERALS

Vladimir Frolov

Vladimir Zavadsky

Sergei Goryachev

Mikhail Gudkov

Pavel Klimenko

Roman Kutuzov

Andrei Sukhovetsky

Andrei Golovatsky

(POLICE, RETIRED)

Kanamat Botashev

(RETIRED)

Sergei Dubinsky

(EX-GENERAL)

Pradėtas naujasis etapas

Liepos 15-ąją minimos Lietuvos kariuomenės Sausumos pajėgų (SP) dienos proga šių pajėgų kariai liepos 11–16 d. surengė beveik 400 kilometrų žygį nuo Klaipėdos iki Trakų. Žygio metu dvi jo vėliavos buvo nešamos be pertraukų – dieną ir naktį, perduodant jas iš vieno padalinio kitam.

Žygis baigėsi iškilminga rikiuote Trakų salos pilies kieme. SP žygio vėliavų perdavimo ceremonijoje dalyvavo Lietuvos kariuomenės vadas gen. Raimundas Vaikšnoras, krašto apsaugos ministras Robertas Kaunas, sąjungininkų šalių generolai, gynybos atašė, taip pat Lietuvos kariuomenės ir sąjungininkų kariai.

„Šiandien žygis baigiasi. Bet tarnyba nesibaigia. Nes tarnystė nėra kelias nuo starto iki finišo. Tarnystė yra kasdienis pasirinkimas“, – iškilmin-

gos rikiuotės metu sakė SP vadas brg. gen. Nerijus Stankevičius.

Brigados generolas taip pat pabrėžė, kad svarbiausia šio žygio prasmė buvo ne įveiktas atstumas, o tarnystė ir žmonės, kurie ją įprasmina. Anot jo,

nė vieną žygio akimirką vėliavos neliko vienos – jas, perduodamas iš rankų į rankas, kariai lydėjo visą kelią dieną ir naktį. Ši nenutrūkstama grandinė tapo gyvu priminimu, kad Lietuvos gynyba remiasi žmonėmis, jų tarpusavio pasitikėjimu ir bendru pasiryžimu tarnauti valstybei.

SP žygio vėliava su geltonais Gedimainių stulpais raudoname fone buvo perduota Lietuvos kariuomenės vadui gen. Raimundui Vaikšnorui. Nuo šiol ji tapo oficialia Lietuvos kariuomenės žygio vėliava.

Ceremonijos metu krašto apsaugos ministras Robertas Kaunas Lietuvos kariuomenės SP vadui įteikė naująją šių pajėgų žygio vėliavą. Žaliame jos fone pavaizduoti sukryžiuoti kalavijai ir skydas.

SP diena kasmet minima pagerbiant šios kariuomenės rūšies karius ir jų tarnybą. Šių metų minėjimo metu įvykusi žygio vėliavų perdavimo ceremonija pažymėjo naują pajėgų tradicijos etapą – buvusi jų vėliava tapo Lietuvos kariuomenės žygio simboliu, o Sausumos pajėgoms perduota naujoji.

Lietuvos kariuomenės inf.
Gr. Žanos Ruseckaitės nuotr.

FLAM SKLEIDŽIA SI

Žiniasklaidoje vis dažniau sušmėžuoja žodis „flamingas“. Ir tai susiję ne su ornitologija, o su karo Ukrainoje suvestinėmis. „Flamingas“ vis labiau asocijuojasi nebe su gražiu rožiniu paukščiu, o su ginklu, kurio baiminasi ir nekenčia Putino rusija. Koks tai ginklas? Kas jį sukūrė ir kuo jis ypatingas?

FLAMINGAI PARNIUS

DARIUS SUTKUS

Skelbiama, kad *Flamingo* gamintojas – nevalstybinė Ukrainos kompanija „*Fire Point*“, įkurta netrukus po plataus masto rusijos invazijos. Visiškas verslo naujokas, kurio dabartiniai savininkai iki tol neturėjo sąsajų su ginkluotės gamyba. Artimiausiu šiai sferai galima laikyti nebent dabartinį kompanijos vyriausiąjį konstruktorių Denysą Štilermaną. Pagal išsilavinimą jis – fizikas, o aviamodelizmas jam tiesiog hobis.

Kiti „Fire Point“ veidai – Jegoras Skalyga, dirbęs kino versle, ir architektė Iryna Terech, turėjusi dekoratyvinių betono gaminių verslą.

Po to, kai rusija įsiveržė į Ukrainą, D. Štilermanas, kaip ir daugelis kitų piliečių, ėmė remti Ukrainos gynėjus. Be kita ko, jis suprato, kad dronai būtų efektyvi parama kariams. „Pradėjau pirkti dronus už savo lėšas ir pamačiau, kad rinkoje nėra ko pirkti – tai, kas parduodama, siūloma už beprotingas kainas. Todėl 2022 m. lapkritį mes nusprendėme patys pagaminti droną, galintį skraidinti 50 kilogramų krovinį apie 800 kilometrų atstumu, o svarbiausia – kainuojantį ne daugiau kaip 60 000 Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) dolerių.“

Taip gimė *FP-1* – tolinojo nuotolio bepilotis su vidaus degimo varikliu.

Projektas vystėsi tiek kokybiškai, tiek kiekybiškai. Nuo 2024 m. patobulinti smogiamieji *FP-1* jau galėjo įveikti iki 1 600 kilometrų ir buvo gaminami maždaug 30-tyje gerai įslaptintų cechų, išsidėsčiusių po visą šalies teritoriją.

„Mes pradėjome gaminti dronus ir

FP-5 Flamingo. Vaizdas iš galo. Aiškiai matomi dideli raketos gabaritai.

supratome, kad darome tai gerai, – tęsia pasakojimą konstruktorius. – Pamažu brendo sumanymas: o ką, jeigu nuo propelerinių sistemų pereitume prie raketinių?“

Idėjos aktualumą skatino pora esmi-

nių dalykų, kurie paaiškėjo šiame kare.

Pirmasis – kad ukrainiečių propeleriniai dronai puikiai įveikia tolimus atstumus ir efektyviai naikina priešo infrastruktūrą, pakankamai gerai pralauždami jo „analogų neturinčias“

„Fire Point“ branduolys: Jegoras Skalyga, Iryna Terech, Denysas Štilermanas.

Visomis prasmėmis senstelėjęs turboreaktyvinis bepilotis *Striž* kurį laiką buvo naudojamas ir Ukrainos kariuomenėje.

radijo trikdžių ir oro gynybos užtvaras. Tačiau turboreaktyvinės bei balistinės raketos taptų dar didesniu koziriu, tramdant imperinius rusonacių siekius.

Antrasis – Ukrainai atgavus nepriklausomybę, niekas nebuvo per daug suinteresuotas, kad joje vystytųsi raketų pramonė. O kliautis Vakarų pagalba – reiškia iš dalies savanoriškai pančioti sau rankas, nes buvo taip: „Na, mieli ukrainiečiai, mes duosime jums raketų, bet jūs negalite jomis smogti taikiniams pačioje rusijoje.“

Tai reiškė tik viena: kažkas turi pradėti gaminti raketas pačioje Ukrainoje, taip išvengiant apribojimų ir įgyjant dar didesnio pranašumo prieš agresorius.

Projekto ištakos

Pirmoji paskata imtis realių veiksmų kilo tuomet, kai į projektą įsitraukė Oleksandras Krivokonis. Kas šis žmogus?

O. Krivokonis – ilgametis aviacijos kompanijos „Antonov“ darbuotojas ir Charkivo aviacijos gamyklos vadovas.

Jo pasiūlymas buvo labai konkretus: „Ar „Fire Point“ ketina užsiimti raketinėmis technologijomis? Ką gi, gamyklos sandėliuose vietą užima daugybė startinių raketinių variklių, o štai jums ir gatavi brėžiniai aparato, kuriam šie varikliai numatyti.“

Tas aparatas buvo dar sovietiniais metais sukonstruotas *Tu-141 Striž* (pagal NATO klasifikaciją – ADV-2).

Kas gi tas keistas daiktas *Striž*? Tai bepilotis tolimojo nuotolio žvalgybinis orlaivis, gamintas Charkivo aviacijos gamykloje. Nemažas, naikintuvą primenantis skraidantis aparatas su turboreaktyviniu varikliu neturėjo važiuoklės – tačiau pakilimo tako įsibėgėti jam ir nereikėjo. Daugiau nei 5,3 t sveriantis monstras startuodavo tiesiai nuo specialios priekabos-lafeto. Reikiamą pakilimo greitį jam suteikdavo startinis kietojo kuro variklis, o vėliau *Striž* skriedavo varomas turboreaktyviniu varikliu ir išvystydavo maksimalų 1 100 km/h greitį. Jo nusileidimas buvo toks pat paprastas, kaip ir pakilimas – nufotografavęs reikiamą vietovę, orlaivis pradėdavo lėtėti ir

nusileisdavo su parašiotu.

Šie oro žvalgai buvo naudojami sovietų armijos karinėse oro pajėgose 1979–1989 m., o kompleksai dislokuoti daugiausia ties vakarine Sovietų Sąjungos siena. Vėliau daugelis nurašytų *Tu-141* naudoti kaip oro taikiniai.

Taigi belieka tik nupūsti dulkes nuo senų brėžinių ir prikelti antikvarinę egzotiką naujam gyvenimui, žinoma, pritaikant ją naujoms realijoms.

Savu keliu

Bet „Fire Point“ šio varianto atsiskė. *Tu-141 Stiž* – praėjusio amžiaus gaminy. Atkurti jį galima, bet technologiškai netikslinga ir nerentabilu. „Aš apžiūrėjau jį ir supratau – tokio aparato gamyba užtruks amžinybę, – prisimena D. Štillermanas. – Jis visas... na, toks aliumininis, kniedytas.“

Pagalvokime: jei skraidantis aparatas yra ne žvalgybinis, o smogiamasis – su bilietu į vieną pusę, – kam komplikuoti jo gamybą, didinti sąnaudas ir švaistyti resursus, ypač kai šalis dirba karo režimu?

Pasak kūrėjų, raketos vardą padiktavo rožine spalva nudažytas jos priekis.

Todėl užuot kopijavusi aliumininį monstrą, „Fire Point“ nutarė eiti kitu keliu – paprasčiau, greičiau ir pigiau bus gaminti skraidantį aparatą iš stiklo pluošto. Tvirtumu jis nenusileidžia metalui, tačiau yra lengvesnis. O kai kalbama apie smogiamąjį bepilotį, skriejantį tik į vieną pusę, tai reiškia, kad jis galės paimti šiek tiek daugiau degalų arba nešti svaresnį kovinį užtaisą – o tai tik privalumas.

Pačios raketos kūrimo procesas taip pat skyrėsi nuo biurokratiškai ortodoksinio modelio. Pirminė mintis – sukurti aparatą, kuris galėtų tiesiog skristi, o vėliau, atliekant bandymus, tobulinti pirminį modelį pagal tai, kas pasiteisina. Laimei, įmonės nevaržė dideliame koncernui būdingi reikalavimai: planai, derinimai, koordinavimas ir t. t. Kaip pavyzdį galima paminėti tai, kad su raketomis susijęs valstybinis konstruktorių biuras „Luč“, norėdamas gauti finansavimą 2027 m., paraišką turi pateikti 2025 m. rugsėjį.

Anot kūrėjų, sunkiausia buvo pati pradžia, kai reikėjo sukurti aerodinaminį modelį ir suprasti, kaip elgsis raketa realybėje. Suradus tinkamą variantą, darbas paspartėjo – buvo pagaminti keli natūralaus dydžio bandomieji prototipai, kuriuos jau buvo

galima išbandyti ir įvertinti reikiamus patobulinimus.

Iš pradžių galvota apie sparnuotąją raketą su išsiskleidžiančiais sparnais, kurią galima būtų transportuoti kompaktiškame konteineryje. Bet šios minties atsisakyta – siekiant ekonomiško. Tebūnie tas šešių metrų sparnų mojis, jei jis padės sutaupyti šimtus darbo valandų ir tūkstančius grivinių.

2025 m. rugpjūčio 17 d. gaminyje buvo paviešintas. Kitą dieną žinių apie raketą patvirtino ir Ukrainos gynybos ministras Denysas Šmyhalis, pridūręs, kad tai – labai galingas ir toli siekiantis ginklas.

Duokim jam vardą

Bet gaminyje kol kas neturėjo pavadinimo. Ar nomenklatūrinį indeksą FP-5 galima prilyginti vardui, kurio verta sparnuotoji raketa?

2025 m. rudenį prasidėjo realūs raketos bandymai. Pasak kolektyvo, norimam rezultatui pasiekti prireikė mažiau nei 10 bandomųjų skrydžių. Veikiausiai vieno jų metu ir įvyko spontaniškas raketos krikštas.

O visa tai įvyko taip: jei tikėsi-me konstruktorius versija, raketos

priekinė dalis, kurioje bandymų metu buvo talpinamas ne kovinis užtaisas, o „juodoji dėžė“, buvo dažoma ryškia oranžine spalva – tam, kad ją būtų lengviau surasti. Ir štai vieną kartą įprastų dažų pritrūko, tad raketos priekis buvo nudažytas po ranka pasi-taikiusiais rožinės spalvos dažais.

Toliau suveikė asociacijos: rožinis ir skraido – kas? Žinoma, flamingas!

Suprantama, visai gali būti, jog šis pasakojimas – specialiai gamintojų sukurta rinkodaros legenda. Kad ir kaip būtų, raketa – tai tik skraidantis vamzdis, ir pati sau ji reklamos nepadarys. O pavadinimas *Flamingo* jai pilipo. Ir jau dabar šios raketos nebūtinai turi būti ryškios.

„Sako, kad flamingai rožiniai dėl to, kad maitinasi krevetėmis. Mūsų šie bus juodi, nes jų maistas bus rusiškos naftos perdirbimo gamyklos“, – taikliai pažymi viena iš kompanijos darbuotojų Iryna Terech.

Paskutiniai akcentai

2026 m. vasarį jau gerai skraidyti išmokęs turboreaktyvinis „paukštukas“ išlaikė galutinį valstybinį egzaminą. *Flamingo* padarė reikiamą įspūdį užsakovams, tad galutinai nutarta juos

O čia jau sąmoningas reklaminis triukas. Raketa buvo paviešinta dėl politinių priežasčių.

gaminti masiškai. Įmonei „Fire Point“ pasiūlyta rangos sutartis už maždaug milijardą JAV dolerių. O tai – apie dešimtadalis Ukrainos lėšų, skiriamų kariniams įsigijimams.

Sparnuotoji raketa buvo suprojektuota ir pagaminta per rekordiškai trumpą laiką – maždaug 9 mėnesius.

Be abejo, pirminis variantas nėra galutinis – jis gali būti nuolat tobulinamas, atsižvelgiant į aplinkybes.

Gali būti, kad *Flamingo* ilgesnį laiką būtų likęs apgaubtas slaptumo šleifo. Atrodo, taip būtų logiškiau. Įsivaizduokime: rusijos strateginius taikinius staiga pradeda atakuoti neišaiškinti

orlaiviai ir niekas kurį laiką nesupranta, kas tai, koku būdu jiems pavyksta įveikti tokius atstumus. Bet labiau tikėtinas variantas tas, kad Ukrainai buvo parankiau iškart išviešinti savo turboreaktyvinį bepilotį dėl politinių priežasčių. Vienas iš galimų motyvų – skeptiška Donaldso Trumpo frazė, neva

Galutiniai bandomieji *Flamingo* išbandymai vyko realiomis sąlygomis.

Tona sprogmenų. *Flamingo* kovinis užtaisas – sunkiasvorės aviacinės bombos.

Ukraina šiame kare „neturi kozirių“. Todėl ant vieno žiniasklaidai demonstruojamo *FP-5* lyg netyčia buvo nupieštas flamingas, laikantis tūzą.

D. Trumpas išgirdo. Atsakomoji jo reakcija nuskambėjo taip: „Labai sunku, jeigu ne neįmanoma, laimėti karą nepuolant įsibrovėlių šalies. Tai kaip puiki sporto komanda, kuri turi fantastišką gynybą, bet negali žaisti puolime. <...> Ateina įdomūs laikai!!!!“

Ukrainos prezidentas dar raketos bandymų laikotarpiu patvirtino, kad Ukraina greitai turės tolimojo nuotolio smogiamąjį bepilotį, kurio masinė gamyba numatyta vėliausiai 2026 m. vasarį. Buvo pademonstruoti ir bandomojo starto vaizdo įrašai – realūs kadrai, o ne kompiuterinė animacija.

Kas tai per paukštis

Startui parengtos raketos masė, kaip pranešama, siekia apie 6 tonas. Palyginkime: JAV gamybos sparnuotosios raketos *Tomahawk* su startiniu varikliu masė – 2 tonos. Taigi 6 tonas sveriantis *Flamingo* – tikras sunkiasvoris tarp savo klasės gaminių. Kaip

tai veikia jo kovines savybes?

Didžioji dalis šios raketos korpuso pagaminta iš lengvų kompozitinių medžiagų, o didžiąją jos masės dalį sudaro degalų svoris. Išmanančiam matematiką nesunku apskaičiuoti *FP-5* korpuso tūrį ir įvertinti apytikslį degalų kiekį, nustatyti turboreaktyvinio variklio sąnaudas ir padaryti atitinkamas išvadas. Minima, kad ši sparnuotoji raketa apskaičiuota iki 4 valandų skrydžiui, tad nurodytas maksimalus 3 000 km atstumas, kurį ji gali įveikti, neatrodo kaip tuščia deklaracija ar rinkodaros triukas.

Ukrainiečiai *Flamingo* priskiria strateginės paskirties raketų klasei. Tokia klasifikacija ir didelis šios raketos įveikiamas atstumas leidžia daryti prielaidą, kad jai bus numatyti prioritetiniai taikiniai. O jei taip – *Flamingo* kovinė galvutė taip pat turėtų būti pakankamai galinga. Juk raketa ne tam skrenda keli tūkstančius kilometrų, kad nukristų keli šiferio lakštai nuo kokio nors tankus gaminančios gamyklos „Uralvagonzavod“ cecho...

Iš tikrųjų *Flamingo* naudos (ar žalos – čia jau kaip pažiūrėsi) koe-

ficientas visiškai atitinka šio ginklo paskirtį ir sunaudotų degalų kiekį. Svarbiausias „siuntinukas“, kurį *FP-5* pristato numatytam adresatui, sveria iki 1 150 kilogramų. Palyginkime: amerikietiško *Tomahawk* konvencinės kovinės galvutės masė – 450 kilogramų.

Viskas tampa aišku, kai yra ką palyginti. Tiesiog prisiminkime: 2004 m. Kaune, Aleksote, buvo rasta nesprogusi 500 kg aviacinė bomba. Sprogmuo gulėjo dviejų metrų gylyje. Iškviešti Pulkininko Juozo Vitkaus inžinerijos bataliono išminuotojai bombą papildomai apdėjo smėlio maišais, tačiau gyventojai vis tiek buvo evakuoti mažiausiai 300 m spinduliu. Tokio tipo fugasinės aviacijos bombos sprogimo atveju smūginė banga gali išmušti langų stiklus beveik kilometro atstumu.

Vienos tonos trotilo ekvivalento sprogimas paprastai visiškai sulaukina su žeme betonines konstrukcijas apie 20 m spinduliu, o mūrinės sienas arba naftos rezervuarus – maždaug 50 m spinduliu. Toliau esantys statiniai lieka daugiau ar mažiau apgadinti. Ne

veltui II pasaulinio karo metais didelės masės aviacinės bombos buvo pramintos „kvartalų griovėjomis“ (angl. *Blockbusters*).

Apie bombas kalbame ne šiaip sau – *Flamingo* neturi specialiai jam sukurtos kovinės galvutės. Konstruktoriai pasuko kitu keliu ir pasirinko paprastą, bet efektyvų sprendimą: priekinėje raketos dalyje gali būti montuojama įprasta aviacinė bomba. Iš viešai prieinamų nuotraukų galima spėti, kad nufotografuotose raketose su nuimtomis priekinėmis dalimis matyti amerikietiškos bombos. Tai veikiausiai arba skeveldrinės-fugasinės *BLU-117*, sveriančios apie 900 kg, arba panašios masės *BLU-109/B*, žinomos kaip „bunkerų griovėjos“, gebančios pramušti kelių metrų betoninius įtvirtinimus ir sprogti jų viduje.

Bet negalima atmesti minties, kad jos – ne vienintelis ir nepamainomas *Flamingo* užtaisas. Ukrainoje netrūks-

ta dar nuo sovietinių laikų užsilikusių aviacinių bombų, kurios galėtų puikiai tikti svarbiai misijai – būti nugabentos solidžiu atstumu ir sunaikinti reikšmingus karinio-pramoninio komplekso objektus ar logistinius mazgus. Arba, ką matome dabar, paversti dūmais naftos saugyklos bei perdirbimo kombinatus.

Šis tas apie variklį

Kas nugabena toną sveriantį užtaisą į paskirties vietą?

Kaip jau minėta, ši raketa startuoja nuo specialaus lafeto, taigi pakilimo tako orlaiviui nereikia. Prieš startą raketa užpildoma degalų – tai trunka apie pusvalandį. Pradinį impulsą staigiam *Flamingo* pakilimui suteikia kietojo kuro startinis variklis. Atsiplešusi nuo lafeto, raketa staigiai kyla, tuomet startinis variklis atjungiamas, o *Flamingo*, pasiekęs numatytą aukštį,

toliau skrieja varomas turboreaktyvio variklio.

Turboreaktyvinis variklis – sudėtingas įrenginys. Ar „*Fire Point*“ juos gamina pati? Ne, tai visiškai nebūtina. Raketos širdis – variklis *AI-25TL*, sukurtas dar 1966 m. Zaporizijos konstruktorių biure „*Progress*“, o pradėtas gaminti metais vėliau. *AI-25TL* – mažai ką sakantis pavadinimas nespecialistui. Bet jis žinomas dėl to, kad naudojamas tokiuose klasikiniuose orlaiviuose kaip *Jak-40* arba Čekijos gamybos *L-39 Albatros*, kuriais, beje, skraidė ir mūsų Karinių oro pajėgų pilotai.

Aviacijos gamyklos užkaboriuose „*Fire Point*“ rado šiek tiek (šis skaičius neviešinamas) beveik pasibaigusio galiojimo *AI-25TL* variklių. Iš esmės jie jau nebetiko montuoti į pilotuojamus orlaivius – nebent šie būtų buvę skirti kamikadžių misijoms. Bet jeigu variklio resurso likutis jau minimalus, jis dar tikrai veiks kelias valandas, – o

Turboreaktyvinis *AI-25*. Ukraina jų turi pakankamai – tiek sau, tiek eksportui.

Flamingo būtent tiek ir pakanka!

Tačiau kas bus, kai pasenusių ar atnaujinimui skirtų *AI-25* sandėliuose nebeliks?

Tai nesukels problemų. Šio tipo variklių yra ir bus. 2021 m. Turkijos kompanija „*Baykar Makina*“, jau išgarsėjusi savo *Bayraktar*, pristatė perspektyvų turboreaktyvinio bepiločio orlaivio modelį *MIUS* su Ukrainos gamybos *AI-25* varikliu.

Juo labiau kad niekas nestovi vietoje – yra ir kitų panašių Ukrainos gamybos turboreaktyvinių variklių modifikacijų. Papyzdžiui, įmonės „*Ivčenko-Progress*“ gaminami *AI-322* (patobulintas *AI-222* variantas). Šie varikliai naudojami *Jak-130* lėktuvuose, be to, juos perka Kinijos kompanija „*Hongdu*“, kuri montuoja juos į savo mokomuosius lėktuvus *L-15*.

Jei variklių pakanka eksportui, vadinasi, pakaks ir patiems ukrainiečiams.

Valdymas

Borto kompiuteris – tai raketos smegenys, valdančios jos skrydį. Kad šis vyktų sklandžiai, integruotos dvi viena kitą papildančios sistemos. Panagrinėkime kiekvieną jų.

Inercinės valdymo sistemos veikimo principas gana paprastas. Į raketos borto kompiuterį įrašomos taikinio koordinatės ir skrydžio maršruto

duomenys. Toliau skrydis gali vykti praktiškai akiai, automatinio režimu. Valdymo sistema atsižvelgia į pagreitį ir kitus parametrus fiksuojančių jutiklių duomenis ir koreguoja skrydį. Tačiau aklo skrydžio metu, pamažu kaupiantis smulkioms paklaidoms, raketa nukrypsta nuo kurso. Ši problema išsprendžiama papildomai įmontuojant palydovinės navigacijos sistemos (*GPS*) modulį – juo naudojamosios raketos smegenys labai tiksliai susiorientuoja erdvėje ir patikslina skrydžio trajektoriją.

Taigi *Flaminge* įmontuotos abi šios sistemos, kurios gali veikti pakaitomis. *GPS* navigacija yra tikslesnė, bet ji jautri trikdžiams. Prasidėjus ukrainiečių dronų antskrydžiams, rusijoje imtasi trikdyti palydovinius *GPS* signalus. Tačiau jei palydovinė sistema yra slopinama, raketa gali praskristi pro šią trikdžių zoną, laikinai naudodamasi inercine valdymo sistema.

Šią problemą galima spręsti paprasčiau: tereikia žinoti, kuriose vietose veikia oro gynybos elektroninių trikdžių įranga, ir sudaryti maršrutą taip, kad raketa tiesiog apskristų tokias vietas.

Išvengti trikdžių – paprasčiau, nei gali pasirodyti. Rusams visada atrodo, kad jie – supervalstybė, kurią kiti privalo gerbti vien dėl jos dydžio. Iš tikrųjų, kalbant apie oro gynybą,

milžiniška teritorija yra būtent tai, kas jiems pakiša koją. Jos tiesiog fiziškai neįmanoma uždengti tankiu oro gynybos kupolu. Yra tik kelios padidintos oro gynybos priemonių koncentracijos sritys. Pirmiausia – tai, be abejo, įsivaizduojamos imperijos metropolija – maskva ir jos apylinkės. Kitos sritys, tankiau nusėtos elektroninės kovos įranga, – Kaliningrado esklavas, okupuotas Krymo pusiasalis ir esama fronto linija Ukrainoje.

Aviacijos inžinierius Konstantinas Krivolapas sėkmingus *FP-5* skrydžius ir raketos išlikimą aiškina keliais veiksniais: „Teoriškai, jei raketa įveiks pasienio ruožą ir vengs pamaskvės, daugiau jokių kliūčių faktiškai nebelieka. Ir net jei raketą užfiksuos ar net nustatys, kuria kryptimi ji lekia, tiesiog nebus priemonių jai neutralizuoti. Be to, manau, kad *Flamingo* įgyvendinti sprendimai leidžia jai skristi itin žemai. Raketos tobulinimo darbai buvo susiję būtent su šia sritimi. Dėl to *rosijanai* jos paprasčiausiai nemato“.

Iš tikrųjų *FP-5* nuolat tobulinama. Vyriausiasis konstruktorius pabrėžė navigacijos sistemos tobulinimo svarbą: „Mes nuolat tai darome. Ir kai tik mūsų rankose bus žemėlapiai su maždaug metro aukščio paklaida, mes galėsime naudoti *TERCOM* (angl. *Terrain Contour Matching*). Tai sistema, leidžianti orientuotis pagal vietovės

Priešraketiniai rusijos pajėgumai sukonzentruoti vakarinėje jos dalyje, tačiau jų efektyvumas nėra pakankamas.

SPARNUOTŲJŲ RAKETŲ PALYGINIMAS

BGM-109 TOMAHAWK, JAV

Tipas – „žemė–žemė“ (taip pat gali būti paleidžiama iš laivų ar povandeninių laivų)
Maksimalus skrydžio atstumas – iki 2 500 km
Maksimalus greitis – 920 km/h
Kovinis užtaisas – 450 kg (konvencinis; gali nešti ir branduolinį užtaisą)
Kaina – apie 4 mln. JAV dolerių

KALIBR (VERSIJA 3M-14), RUSIJA

Tipas – „žemė–žemė“
Maksimalus skrydžio atstumas – iki 2 500 km
Maksimalus greitis – 850 km/h
Kovinis užtaisas – 450 kg (konvencinis; gali nešti ir branduolinį užtaisą)
Kaina – apie 2 mln. JAV dolerių (kaina eksportui – apie 6,5 mln.)

FP-5 FLAMINGO, UKRAINA

Tipas – „žemė–žemė“
Maksimalus skrydžio atstumas – iki 3 000 km
Maksimalus greitis – 950 km/h
Kovinis užtaisas – konvencinis, iki 1 150 kg
Kaina – 0,5–0,6 mln. JAV dolerių

reljefą – ja naudojantis galima skristi visiškai nesinaudojant GPS.“

O kol kas skrydžio tikslumui tenka pasitelkti kitus metodus. Ir *Flamingo* taiklumas, kaip matyti, gerėja. Palyginkime: konstruktorių specifikacijose numatyta leistina raketos paklaida – iki 14 metrų. Pirmojo kovinio skrydžio metu raketa dėl trikdžių, oro sąlygų ar techninių nesklandumų nepriskrido iki numatyto taikinio maždaug per 100 metrų, tačiau po pusmečio į Čeboksaruose esančią gamyklą pataikyta su ne didesne kaip 10 m paklaida.

Kovinis pritaikymas

Pirmasis *Flamingo* reidas, surengtas 2025 m. rugpjūčio 30 d., atrodė gana kuklus. Trys ukrainiečių paleistos raketa buvo nukreiptos į okupuotą Krymą. Kaip dabar jau žinoma, jų taikiny buvo rusijos federalinei saugumo tarnybai (FSB) priklausantis žvalgybinės paskirties kompleksas netoli Armiansko gyvenvietės. Iš atvirų šaltinių duomenų matyti, kad taikinį pasiekė dvi sparnuotosios raketa. Viena jų smogė į pagrindinį pastatą, kita pataikė tiesiai į bangų mūšos liniją maždaug per 100 metrų nuo objekto.

Iš pirmo žvilgsnio tai neatrodė kaip geras rezultatas. Bet atsižvelgiant į tai, kad po sprogimų lieka maždaug 15 m skersmens krateriai ir didžiulis išmesto grunto kiekis, tampa aišku, kad nepakankamą tikslumą kompensuoja milžiniška sprogimo galia.

2025 m. lapkričio 13 d. Ukrainos ginkluotųjų pajėgų vadovybė informavo, kad buvo sunaikintos naftos perdirbimo bazės ir kariniai objektai okupuotame Kryme ir rusijos teritorijoje. Paminėta, kad, be kitos smogiamosios ginkluotės, šioje operacijoje buvo panaudotos ir raketa FP-5.

2026 m. vasario pradžioje FP-5 buvo nutaikytas į rusijos raketinį poligoną „Kapustin Jar“ Astrachanės srityje. Vienas ten stovėjusių angarų buvo stipriai pažeistas. Gali būti, kad būtent ten buvo surenkami raketa Orešnik techniniai mazgai.

Po kelių dienų, vasario 12-ąją,

Flamingo nuskriejo Volgogrado srities link – buvo atakuotas netoli Kotlubanės gyvenvietės buvęs didelis sprogmenų arsenalas. Pataikyta į maždaug 1 200 m² ploto šaudmenų sandėlį. Sprendžiant iš palydovinių nuotraukų, nuostoliai labai dideli, o pats sprogimas turėjo būti girdimas iš labai toli.

Vasario 21 d. smogta į dar vieną svarbų karinio-pramoninio komplekso objektą – gamyklą Votkinske (Udmurtija). Buvo sugriautas galvaninis šampavimo cechas.

Atrodytų, kas gi čia tokio? Kažkur gūdumoje nebus pagamintos kažkokios detalės? Bet tos detalės naudojamos gaminant raketas *Jars*, *Bulava* ir *Iskander*. Taigi gamykla Votkinske – kritiškai svarbus rusijos karinio-pramoninio komplekso elementas. Buvo.

Po atakos pastato stoge užfiksuota maždaug 700 m² skylė ir gaisro žymės, taigi vienas didelis cechas visiškai sunaikintas, o kitas šalia esantis stipriai pažeistas. Manoma, kad jiems atstatyti, net ir dirbant sparčiausiais tempais, reikėtų mažiausiai pusmečio.

Apie patirtus nuostolius prakalbo net Udmurtijos gubernatorius Alek-

sandras Brečalovas – tai reikšminga detalė, nes apie tokius incidentus paprastai arba nutylima, arba kalbama labai aptakiai. Įdomu, kad A. Brečalovo pateiktoje versijoje plika akimi matyti akivaizdus netikslumas: gamykla atakuota tikrai ne dronais, kaip teigiama, – joks ukrainiečių propelerinis aparatas dar nėra įveikęs tokio atstumo. Viskas paaiškėjo „Fire Point“ surengtoje spaudos konferen-

cijoje – buvo pranešta, kad tai buvo tolimiausias atstumas, kurį įveikė *FP-5* – maždaug 1 700 km!

Ir tuo fejerverkai nesibaigė. Gegužę Čeboksarai (Čiuvašija) buvo kelis kartus masiškai atakuoti raketomis *Flamingo*. Mieste sukonzentruota daug karinės pramonės gamyklų, kurių puolimą Ukrainos prezidentas sarkastiškai įvardijo kaip „tolimojo nuotolio sankcijas“. Raketos nuskriejo apie

Ataka į FSB žvalgybinę stotį. Gera matomas pataikymas į pastatą ir krateris pakrantės linijoje.

1 500 kilometrų. Bet šiuo atveju svarbiau ne atstumas, o pasiekti tikslai: pavyzdžiui, Čeboksaruose esančiame kombinate „Progress“ buvo gaminami navigacijos mazgai – palydovinio ryšio imtuvai ir antenos, naudojami *Shahed* tipo bepiločiuose bei sparnuotuosiose ir balistinėse raketose, kuriomis masiškai apšaudomi Ukrainos miestai.

Birželio 27 d. 5 raketos *Flamingo* smogė Volgograde esančiam federaliniam moksliniam gamybiniam centrui „Titan-Barikady“. Tai buvo aiškus atsakomasis „vizitas“ po to, kai rusija atakavo Ukrainą būtent čia gaminamomis raketomis *Iskander*. Be to, šiame centre gaminami paleidimo įrenginiai raketoms *Jars* bei *Topol-M* ir savaeigių artilerijos sistemų *Msta-S* vamzdžiai. Bent trys didžiuliai cechai buvo sunaikinti.

Ir tai – ne pabaiga. „Laukite sezoniško flamingų migracijos tęsinio“, – pakomentavo Ukrainos „ornitologai“ iš „Fire Point“.

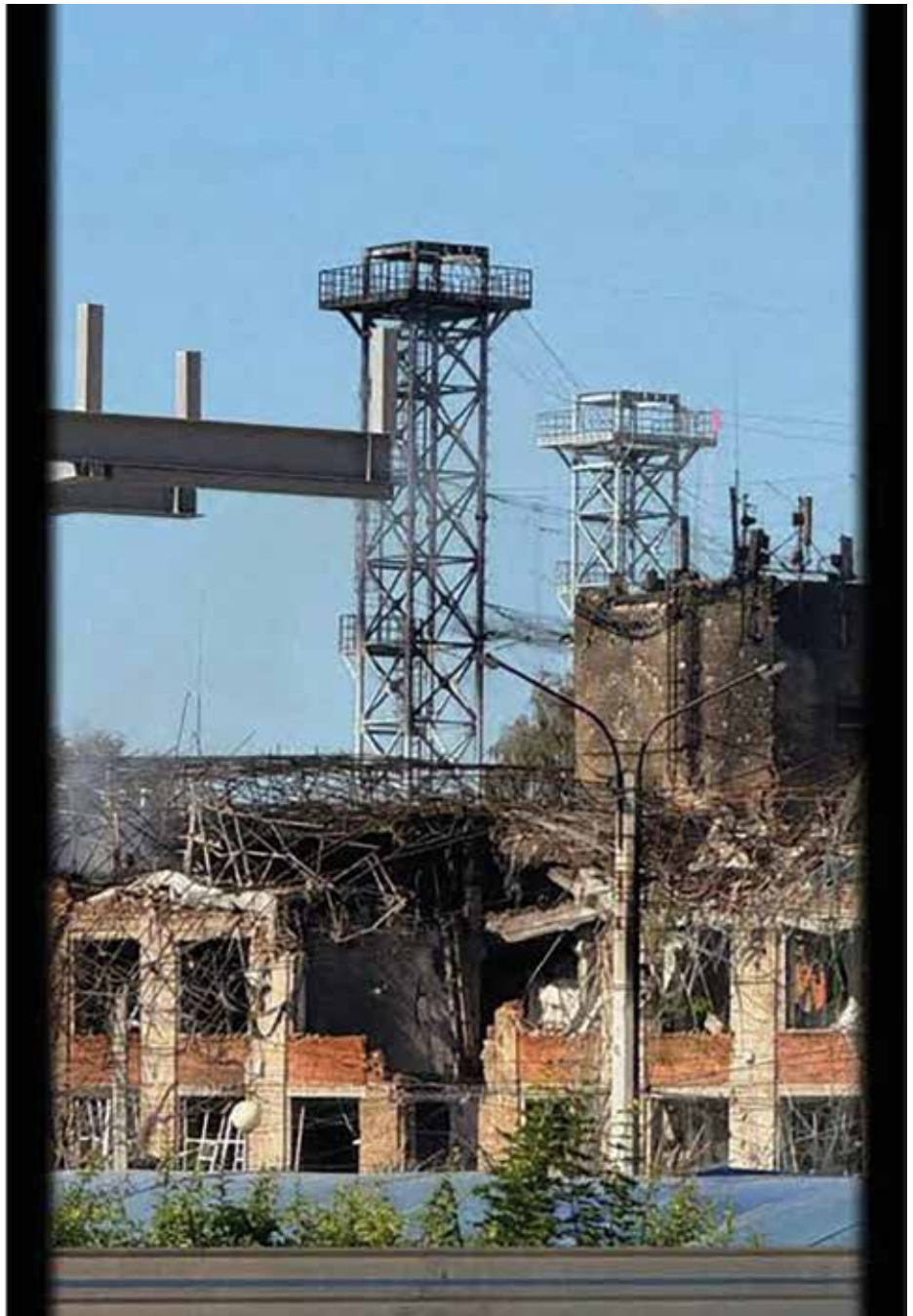
Gamybos mastai

Ukraina jau gamina šias raketas – ekonomiškus ir efektyvius ginklus. Jų skrydžio nuotolis leidžia pasiekti net už Uralo esančius objektus. Apie 80 proc. visos rusijos karinės pramonės gamyklų personalo savo darbo vietose dabar nebegali jaustis saugiai.

Bet svarbus dar vienas veiksnys – *Flamingo* turi būti gaminama pakankamai daug. Todėl pagrindinis klausimas po to, kai raketa išlaikė bandymus ir gavo kovinį krikštą, – ar šalis sugebės užtikrinti nenutrūkstamą jų gamybą?

2025 m. rugpjūtį agentūra AP pranešė, kad „Fire Point“ pagamina po raketą per dieną. Gamintojai patikslino, kad šis skaičius kiek didesnis – apie 50 vienetų per mėnesį.

2026 m. vasarį rusija eilinį kartą smogė Ukrainos teritorijai savais bepiločiais orlaiviais ir raketomis. Masinio puolimo metu nukentėjo gamykla, kurioje buvo surenkamos raketos *Flamingo*. Ukrainos prezidentas pasisakė visiškai atvirai: „Turėjome techninių problemų. Vieną iš mūsų gamybinių linijų sunaikino raketomis. Dabar aš galiu apie tai kalbėti, nes gamyba jau

Smūgis į vieną iš gamyklų Čeboksaruose. Pastatas buvo apsaugotas priešdroniais tinklais ir grotomis, tačiau tai nepadėjo.

perkelta kitur ir iš dalies atnaujinta. Darbas tęsiamas.“

Vienas iš naujesnių rusijos bandymų „preciziškai smūgiais sunaikinti objektus, kur gaminamos raketos *Flamingo*“, įvyko naktį į liepos 2-ąją. Kabutės čia panaudotos sąmoningai – atakos metu apgriauta apie 20 daugiaaukščių gyvenamųjų namų, žuvo mažiausiai keliolika civilių.

O kaip gi raketų gamyba? Ar ji

sustos? Vargu.

Flamingo gamyba jau kurį laiką decentralizuota, o kai kurie darbai vykdomi ir užsienyje. Planuojamos gamybos apimtys išaugo – „Fire Point“ užsimojo per mėnesį pagaminti iki 200 raketų. Tai reiškia tik viena – šalis agresorė pagaliau ims suvokti, kad karas vyksta ne į vienus vartus.

Balistinių FP-7 ir FP-9 raketų maketai „Fire Point“ prezentacijoje Žešuve. Realus pirmosios ilgis – 7,25 m, antrosios – 9,5 m.

Netolimos perspektyvos

Suprantama, kad vien sparnuotąją raketa Ukraina neapsiribos – „Fire Point“ jau kurį laiką rengia balistinių raketų projektus. Trumpojo nuotolio balistinė raketa FP-7 galės pasiekti taikinius, esančius iki 300 km atstumu, ir bus panaudota veikiausiai jau šiemet.

„Savo charakteristikomis ji panaši į ATACMS, bet kainuoja kelis kartus mažiau. Tačiau jos panaudojimas neapribotas – kiekvienam ATACMS smūgiui į rusijos teritoriją mums reikėjo leidimo. Šiuo atveju jokių leidimų nereikia – tiesiog kur reikia, ten ir panaudojame“, – paaiškina D. Štillermanas.

Kitas jo projektas – FP-9. Ši raketa gali nešti iki 800 kg kovinę galvutę ir nuskriet iki 850 kilometrų. Toks atstumas leidžia daryti prielaidą, kad išblizgintos „moskva city“ gyventojai jau nebegalės įsivaizduoti, kad kažkur toli vyksta abstrakti „specialioji operacija“, kurioje žūva žmonės, o jie gali tiesiog ramiai gyventi. Balistinė FP-9, kaip delikačiai pabrėžė konstruktorius, gali iš esmės pakeisti rusijos gyventojų ir jos aukščiausiosios politinės vadovybės mąstymą.

Be to, „Fire Point“ pareiškė, kad jos raketos gali būti naudingos ne tik Ukrainai. Tai susiję su jos siūlomu projektu „Freyja“ – bendra Europos oro ir priešraketinės gynybos skydo koncepcija.

Ukrainiečių gamintojas gali prisidėti prie šio projekto raketomis-taikiniais, šiuo metu jau išbandomomis antiraketomis FP-7.X ir valdymo sistemų komponentais. Oro gynybos kompleksas gali būti sukurtas artimiausiais metais, o jo antiraketa, kainuojanti mažiau nei milijoną JAV dolerių (t. y. pigesnė nei tos pačios klasės amerikietiška Patriot), būtų pajėgi numušti balistinę raketą jau 2027 metais. Taip ukrainiečių įmonė prisidėtų ne tik prie savo šalies gynybos, bet ir prie tarptautinio saugumo užtikrinimo, kartu keisdama bendrą geostrateginę situaciją. ■

UKRAINA: RAKETŲ PRAMONĖ

Ši sritis Ukrainoje buvo neblogai išplėtota dar sovietmečiu – čia veikė nemažai karinės paskirties įmonių. Atgavusi nepriklausomybę, Ukraina išlaikė gamybos pajėgumus ir kvalifikuotus specialistus. Raketų pramonė toliau vystėsi savarankiškai, techninę bazę užtikrino tokie konstruktorių biurai kaip „Pivdenne“, „Pivdenmaš“ ir „Luč“, tačiau veiklą stabdė tai, jog raketų gamyba ilgą laiką nebuvo prioritetinga sritis, o ji stipriai priklausė nuo importinių, įskaitant ir rusiškų, komponentų. Nepaisant kliūčių, 2018 m. Ukrainos arsenale atsirado valdoma raketa *Vilcha*, o 2021-aisiais (vos prieš keletą mėnesių iki rusijos invazijos) – priešlaivinė sparnuotoji raketa *Neptun*. Artimojo nuotolio balistinės raketos *Sapsan* projektas užstrigo dėl nepakankamo finansavimo.

2022 m. įvykiai privertė kitaip vertinti šią sritį. Nors rusija sąmoningai atakavo objektus, susijusius su raketų pramone, Ukraina sugebėjo pritaikyti esamą raketinę ginkluotę agresijai atremti. Žinomiausi atvejai susiję su Ukrainos smūgiais rusijos laivynui Juodojoje jūroje. Be to, raketos *Neptun* buvo modifikuotos ir pritaikytos antžeminiams taikiniams atakuoti.

Galimybė suduoti efektyvius raketų smūgius stipriai priklausė nuo užsienio partnerių pagalbos. Sparnuotosios raketos *Storm Shadow / SCALP-EG* ir balistinės *ATACMS* labai pagelbėjo, tačiau jų panaudojimas buvo suvaržytas politinių įsipareigojimų. O istorija su žadėtomis, bet neperduotomis raketomis *Taurus* buvo pamoka ukrainiečiams, kad būtinas išskirtinis dėmesys savai raketų pramonei.

Naujų raketų kūrimas suaktyvėjo nuo 2023 m. pabaišos. Tai ambicingas planas, kurį vaizdžiai apibūdino „*Fire Point*“ vyriausiasis konstruktorius: „Dirbi, kai į tave nukreiptas pistoletas...“

Neptun startas. Šio tipo ukrainietiška raketa paskandintas flagmanas *Moskva*.

MIŠKO SKRU SOV

Neseniai KARYJE (2026 m. Nr. 3) rašėme apie kitataučius kovotojus, pokariu įsitraukusius į Lietuvos partizanų kovą prieš sovietinę okupaciją. Tęsdami

šią temą, pristatome išskirtinę vieno iš jų – vokiečių kario Adelberto Lohro – istoriją.

ŽDĖS PRIEŠ LIETŲ LOKĮ

1944 m. rudenį A. Lohro likimas netikėtai susipynė su Lietuva – Vokietijos kariuomenei traukiantis, karys nepasidavė į sovietų nelaisvę ir beveik penkerius metus slapstėsi mūsų šalyje. Čia jis dalijosi vietos gyventojų bei partizanų kasdienybę, o vėliau pats įsitraukė į ginkluotą antisovietinį pasipriešinimą. 1949 m. šis kovotojas buvo suimtas, nuteistas 25 metams lagerių ir išvežtas į Sibirą. Į gimtąją Vokietiją A. Lohras grįžo tik 1955 metais. Reikia pažymėti, kad jo ryšys su Lietuva nenutrūko. Priešingai – ji liko svarbia jo gyvenimo dalimi dar beveik penkis dešimtmečius, iki pat mirties.

A. Lohras gimė 1921 m. Neufache,

Vokietijoje. 1941 m. vasario 4 d. buvo pašauktas į *Wehrmachtą*; po kelių mėnesių jo dalinys išvyko į Rytų frontą. Tarnyba nebuvo lengva. A. Lohras patyrė nušalimų, buvo sunkiai sužeistas ir ilgą laiką gydėsi. Kai pasveiko, 1944 m. vasarą vėl buvo išsiųstas į frontą, šįkart į Lietuvą, kur vokiečių kariuomenę jau spaudė į Vakarus besiveržianti raudonoji armija.

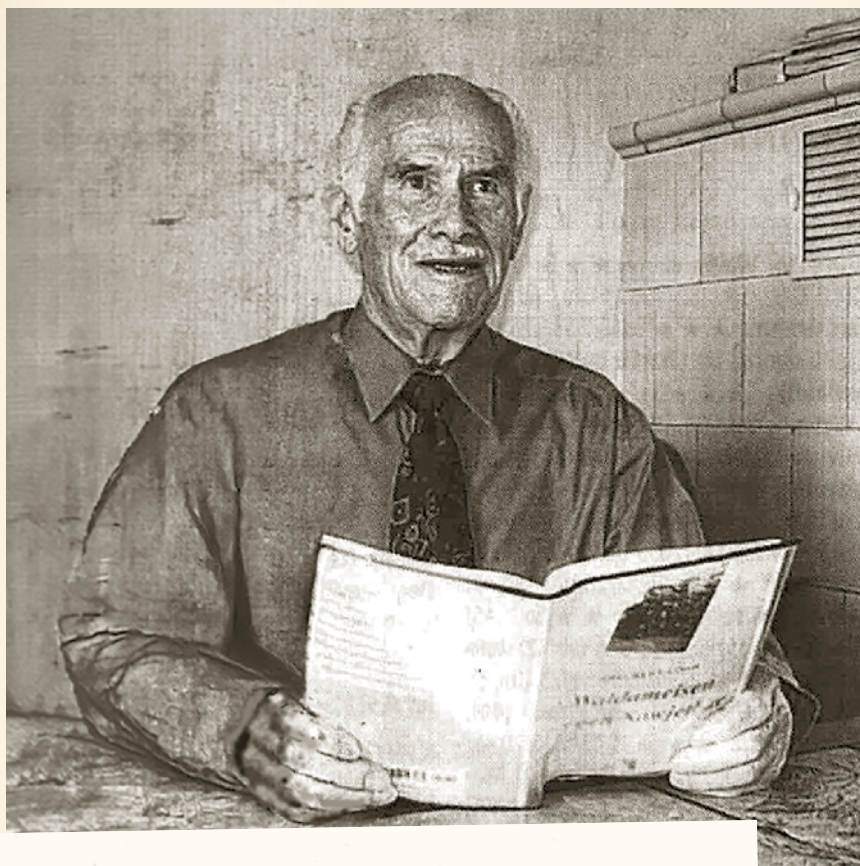
1944 m. spalio 7 d. prasidėjęs sovietų puolimas per kelias dienas pralaužė vokiečių gynybą Lietuvoje. A. Lohro dalinys buvo atkirstas nuo pagrindinių *Wehrmachto* pajėgų. Nedidelė vokiečių karių grupė nusprendė nepasiduoti į nelaisvę ir bandyti prasi-veržti į Vakarus. Jie judėjo tik naktimis, o dienomis slapstėsi miškuose ir ūki-

ninkų sodybose, tikėdamiesi pasiekti saviškius. Tačiau frontui vis labiau slenkant į Vakarus tapo aišku, kad tai padaryti nebepavyks. Grupė išsiskirstė, o A. Lohras, padedamas paprastų ūkininkų, liko slapstyti Lietuvoje.

Toks sprendimas buvo pavojingas ne tik jam pačiam. Kiekviena šeima, prigludusi vokiečių karį ar padėjusi partizanams, rizikavo būti suimta, ištremta ar net nužudyta. Kaimuose vyko NKVD patikrinimai, buvo ieškoma besislapstančių vyrų ir partizanų rėmėjų. Tuo metu tūkstančiai Lietuvos vyrų vengė prievartinės mobilizacijos į raudonąją armiją.

Gyvendamas tarp lietuvių A. Lohras pramoko lietuvių kalbos ir netrukus sužinojo apie miškuose veikiančius

Knygos autorius Adelbertas Lohras.

Sutikimas

Galima mano knyga Miško Skruzdė prieš Sovietų Lokįs
išversti į lietuvių kalbą.
Vokietis su Lietuvos Partizanais.

Einwilligung

Ich erlaube mein Buch "Waldameise gegen Sowjetbär"
in litauische Sprache zu übersetzen
Als Deutscher unter litauischen Partisanen.

Adelbert Lohr

Lietuvos partizanų būrius. Suprasdamas, kad buvimas pas jį priglaidusius žmones šiems kelia pavojų, Adelbertas nusprendė pasitraukti į mišką ir prisijungti prie partizanų.

Kovodamas partizanų gretose su MGB pajėgomis, jis nuolat keitė slėptuves, išmoko konspiracijos ir savo akimis matė dramatišką Lietuvos partizanų kovą. Beveik penkerius metus Lietuva vokiečių kariui buvo nebe svetima šalis, o vieta, kurioje jis gyveno, kovojo ir kasdien saugojo savo bei

jį priglaidusių žmonių gyvybes.

1949 m. pavasarį A. Lohro slapstymasis baigėsi tragiškai. Išduotas jis pateko į MGB pasalą, buvo sunkiai sužeistas ir suimtas, o vėliau nuteistas 25 m. priverstinių sunkių darbų lageriuose. Nors visos bausmės atlikti neteko, į Vokietiją jis grįžo tik 1955 metais.

Atrodytų, tuomet jo ryšys su Lietuva turėjo nutrūkti, tačiau taip neįvyko.

Grįžęs į Vokietiją A. Lohras sukūrė šeimą, susilaukė keturių vaikų ir

aktyviai įsitraukė į visuomeninę veiklą. Tačiau jis niekada nepamiršo tų, kurie pokario metais padėjo jam išgyventi. Lietuvoje jis buvo žinomas lietuvišku Jurgio vardu, o ryšys su gelbėtojais nenutrūko net ir praėjus keliems dešimtmečiams.

Nugriovus Berlyno sieną ir atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, A. Lohras vėl galėjo laisvai susisiekti su žmonėmis, kuriuos pažinojo pokario metais. 1993 m., po ilgos pertraukos, jis pirmą kartą atvyko į Lietuvą, kur praleido kelias savaites bei aplankė šeimą, kuri jį slėpė ir ilgai priėmė kaip savą. Po šios kelionės susirašinėjimas su bičiuliais Lietuvoje dar labiau suintensyvėjo. 1997 m., kito apsilankymo mūsų šalyje metu, Adelbertas susitiko su Leonu Laurinsku-Liūtu, su kuriuo kadaise kartu kovojo tame pačiame partizanų būryje. Vokietis aplankė buvusias bunkerų ir kautynių vietas, susitiko su išlikusiais bendražygiais bei sužinojo daugelio jų likimus.

Ši kelionė paskatino jį užrašyti savo prisiminimus. 1998 m. Vokietijoje buvo išleista atsiminimų knyga „Miško skruzdės prieš sovietų lokį. Vokietis tarp lietuvių partizanų“. Adelberto artimųjų teigimu, tuo metu didžiausias jo troškimas buvo dar kartą sugrįžti į Lietuvą. Šią svajonę jis įgyvendino 2002 m. – į mūsų šalį jis atvyko automobiliu, ir tai buvo paskutinė jo viešnagė.

A. Lohras stebėjosi lietuvių atminimi. Daugelis jų buvo daug iškentėję, ištremti į Sibirą, tačiau šių žmonių svetingumas, anot Adelberto, išliko toks pat nuoširdus, kaip ir prieš penkis dešimtmečius.

Po šios kelionės A. Lohras suprato, kad į Lietuvą daugiau nebegrįš. Netrukus jo sveikata ėmė sparčiai blogėti – 2005 m. atsirado galvos smegenų kraujosruva, kuri visam laikui pakeitė jo gyvenimą. Jo kasdienybė rūpintis iki pat mirties 2012 m. teko artimiesiems.

A. Lohro atsiminimai šiandien svarbūs ne tik kaip vieno žmogaus gyvenimo istorija. Tai kartu unikalus Lietuvos KARO PO KARO liudijimas, leidžiantis į šį sudėtingą istorijos laikotarpį pažvelgti kitataučio, kuris pats tapo partizaninio pasipriešinimo dalyviu, akimis.

Autoriaus žodis

Grįžęs namo 1955 metais, nuolat sulaukdavau prašymų iš giminaičių ir iš kitų žmonių, kad ateities kartoms aprašyčiau savo išgyvenimus tais siaubingais karo metais. Tai buvo aktualu ir dėl to, kad iš Lietuvos paslapčia atkeliavdavo laišakai, kurių dalis buvo siųsta iš lagerių. Jie sukėlė didelį visuomenės susidomėjimą ir kurstė įvairias spėliones bei teorijas.

Tačiau tik po vizito į Lietuvą 1993 metais ir daug kartų išgirstų prašymų papasakoti savo istoriją, ryžausi imtis šio darbo.

Šia knyga norėjau padėkoti Lietuvos žmonėms – juk jie, aukodamiesi ir rizikuodami savo laisve, padėjo man, svetimšaliui, kovojančiam su žiauria sistema. Nuoširdus ačiū ir draugams, kurie kartu su manimi atlaikė penkerius ilgus pasipriešinimo metus – visada bergždžiai vildamiesi sulaukti

užsienio pagalbos. Net siaubinguose Sibiro lageriuose mano skausmą palengvino daugiausia lietuviai, nes ten, nors ir buvo daug tautybių žmonių, vokiečių buvo labai mažai.

Taigi, viduje kankinamas nuolat grįžtančių prisiminimų, nusprendžiau parašyti savo gyvenimo istoriją.

Noriu padėkoti visiems, kurie man padėjo šiame darbe: ypač savo artimiesiems, kurie aktyviai įsitraukė ir buvo kantrūs, taip pat ponui Gerhardui Miuleriui už jo patarimus ir vertingą pagalbą.

Zalemas-Noifrachas, 1998 m. birželis

Kovos kelias

Šaukimą į Vokietijos ginkluotąsias pajėgas gavau 1941 m. vasario 4 dieną. Ši data dar ne kartą pasirodė esanti mano likimo diena. Po trumpo pėstininkų paruošimo 1941 m. gegužės 15 d. buvau pasiųstas į Lenkiją tarnauti lauko dalinyje. Birželio 1 d., tiksliau vidurnaktį, prasidėjo lemtingas kelias į rytus. Mūsų „kelionės“ tikslo mums niekas nesakė, bet visi jį numanė. Nurodymai paprasti – eiti naktį, maskuotis dieną. Taip mes žygiavome per Rytų Prūsiją link Suvalkų iki rusijos sienos. Birželio 20 d. gavome įsakymą pulti rusiją. 3 val. 5 min. prasidėjo puolimas visame fronte. Mes stūmėmės Bialystoko link, o tada per Minską, Vitebską, Smolenską, Vjazmą, Starają Rusą, Šatską – visada vidurinėje atkarpoje – kol galiausiai atsidūrėme maždaug 20–25 km nuo Maskvos.

Mūsų dalinys – 5-osios divizijos 14-asis pulkas – nors ir atvyko papildymų, išretėjo nuo 180 iki 15 žmonių. Mūsų nuostoliai dėl nuolatinių mūšių su tankais ir pėstininkais, taip pat dėl ligų, ypač nušalimo, buvo milžiniški. Gruodžio viduryje ir aš nušalau kojas bei dar pasigavau infekciją kairėje pėdoje. Todėl mane nuvežė į ligoninę Varšuvoje.

Kai pasveikau, buvau vėl priskirtas prie savojo atsarginių dalinio, o 1942 m. liepą patekau į naujai formuojamą Bavarijos diviziją. Su ja patraukėme pietų kryptimi – į Kaukazą. Po Stalingrado katastrofos sovietai

Adelbertas Lohras puskarininkių mokykloje Diurene. Fotografuota 1944 m. gegužę.

pasiekė Azovo jūrą ir atkirto mus pietuose. Mes gynėme vadinamąjį Kubanės placdarmą, buvome gerai įsitvirtinę pozicijose, o aprūpinimas vyko per Krymą ir Kerčės pusiasalį. Mūsų kulkosvaidžių grupėje tada buvo du savanoriai – kaukazičiai pagalbininkai iš Maikopo ir Tbilisio. Juos vadinome Grigorijumi ir Igoriu, iš jų šiek tiek pramokau rusų kalbos – tai man vėliau labai pravertė. Sovietai dėjo visas pastangas, kad šį placdarmą sunaikintų. Šių kautynių metu, 1943 m. gegužės 5 d., buvau sunkiai sužeistas tanko sprogstamosios granatos – septyniolika skeveldrų perskrodė kūną nuo galvos ir nugaros iki dešinės rankos bei kairės kojos.

Iš ten senu geru lėktuvu *Junkers Ju 52* buvome nuskraidinti į Dnepro-

petrovską. Greitosios pagalbos automobilis mus nuvežė į karo ligoninę Zaporizėje. Birželio pradžioje sanitariu traukiniu grįžome atgal į Varšuvą. Liepos pabaigoje gavau sveikimo atostogas, kurios tęsėsi iki rugpjūčio pabaigos, paskui turėjau sugrįžti į atsarginį dalinį Čekoslovakijoje, kur mane paskyrė į sveikstančių karių kuopą. Kadangi buvau pripažintas tinkamas tarnybai tik tėvynėje [vok. *Garnisonsverwendungsfähig; G.V.H.*], mane perkėlė į mokomąją kuopą, kur likau instruktoriumi iki 1944 m. balandžio. Galiausiai buvau komandiruotas į karo puskarininkių mokyklą Diurene, Reino srityje, o vėliau, jau kaip vyresnysis eilinis ir kandidatas į puskarininkius, buvau paskirtas į naujai formuojamą dalinį Saksonijoje.

Lietuvoje

1944 m. rugpjūtį vėl judėjome fronto link, šį kartą su 1094-uju pulku į Lietuvą. Mūsų pajėgos po sunkių kovų iš ten jau traukėsi. Raseiniuose įtvirtinome pozicijas. Iš pradžių viskas buvo palyginti ramu, išskyrus erzinančius sovietų artilerijos garsus. Tik spalio 7 d. sovietai pradėjo didelį puolimą palei visą frontą. Nuo 6 val. ryto iki 15 val. mus apšaudė įvairia ginkluote. Maždaug tuo metu su daugybe tankų ir pėstininkais jie šturmavo ir pralaužė mūsų kaimynines pozicijas kairėje. Matėme, kaip sunkiųjų kulkosvaidžių įgula iškėlus rankas pasidavė sovietams.

Prieš sovietų tankus buvome bejėgiai – trūko prieštankinių pabūklų ir

Tipinis XX a. vidurio lietuviško kaimo klotimas. Tokie klotimai dažniausiai stovėdavo atokiau nuo gyvenamųjų namų; iš jų buvo patogiu stebėti aplinką ir pasitraukti, todėl jie buvo mėgiama partizanų poilsio vieta.

jau lietuviai tikrai nesidžiaugė rusų sugrįžimu į šalį – puikiai prisiminė 1940 m. sovietų okupaciją.

Sutemus toliau judėjome maždaug vakarų kryptimi. Naktimis dangus apsiniaukęs, žvaigždžių nesimatė, todėl orientuotis buvo sunku. Kelis kartus pasiklydome, kaip tada atrodė, dideliuose miškuose.

artilėrijos. Vėliau dalis tankų pasuko į Vakarus ir tada puolė mūsų pozicijas iš užnugario. Mes galėjome trauktis tik į dešinę, pietų kryptimi.

Sutemus prasidėjo visiškas chaosas – sovietai toliau atakavo ir mes patekome į spąstus; būryje nebeliko jokios tinkamos vadovybės. Popietę mums visgi pavyko susitelkti į didesnę – 60 kareivių ir dviejų karininkų – grupę. Iš pradžių stengėmės, prisidengę tamsa, atsargiai trauktis. Bet tada mūsų pačių artilerija, iš kažkur gavusi amunicijos, ėmė šaudyti į mūsų sektorių. Tris sužeidė. Taip ši ugnis patvirtino, kad esame prieš užnugaryje. Naktį mūsų karininkai nutarė pralaužti rusų frontą, kuris, kiek galėjome spręsti, turėjo būti maždaug už 5–7 kilometrų į vakarus nuo mūsų.

Iš pradžių, kad išsiaiškintų situaciją, buvo išsiųsta 14-os vyrų žvalgybinė grupė. Kiti slėpėsi miško pakraštyje. Po maždaug dviejų valandų išgirdome intensyvų šaudymą. Tai tikriausiai buvo mūsų žvalgybinė grupė. Šiaip ar taip, nė vienas žmogus nebegrižo. Veržimasis jėga per rusų frontą žlugo. Netekę vadovybės, sutarėme toliau

judėti mažomis grupėmis.

Iš pradžių judėjome dviese, tačiau netrukus prisijungė Fredas Herras, Hansas Keipke ir dar vienas draugas; jie mane pažinojo iš puskarininkių mokyklos laikų. Taip mes tapome tyliai Vakarų link judančiu penkių žmonių vienetu. Per miškus ir laukus. O tolu moje tyliai girdėjosi tankų ir patrankų gaudimas. Sovietai akivaizdžiai darė viską, kad kuo greičiau galėtų žengti į Vakarus. Tapo aišku, kad jiems pavyko pralaužti vokiečių frontą.

Pirmą naktį pasistūmėjome tik kelis kilometrus. Auštant pasislėpėme lietuvių ūkininko klotime. Kai kitą rytą pamatėme patį ūkininką, iš pradžių nedrįsime jam pasirodyti. Buvome gerai pasislėpę šieno, o savo ginklus palikę miške – tik aš pasilikau pistoletą. Vis dėlto mus kankino alkis, nes pastarąsias dienas dėl sumaišties nieko nevalgėme. Išsikapstęs iš šieno, pasirodžiau ūkininkui, šis iš pradžių siaubingai išsigando. Rusiškai paprasčiau maisto.

Laimė, ūkininkas kur kas labiau buvo linkęs bendrauti su vokiečiais nei su rusais. Maisto gavome daug. Šiaip

Bet, kad ir po truputį, stūmėmės vakarų kryptimi. Net ir naktimis turėjome būti labai atsargūs. Ypač kirsdami kelius. Rusų buvo visur.

Dienomis slėpdavomės nuošalių ūkininkų klotimuose. Ūkininkai dažniausiai duodavo mums ko nors pavalgyti, nors ir patys vietiniai karo metu labai kentėjo. Vis dėlto gabalėlis duonos ir stiklinė pieno mūsų daliai visada atsirasdavo. Tik po trijų savaičių sutikome ūkininką, kuris mus pasikvietė į vidų. Jo ūkis buvo didelis, todėl sovietai jį laikė kapitalistu (buože) ir atitinkamai persekiojo. Ūkininkas rusiškai man pasakė, kad pažįsta patikimą vyrą, kuris moka vokiečių kalbą, ir nuėjo jo pakviesti.

Laukėme neramiai. Gal jis išduos mus sovietams? Nors taip neatrodė, bet ką gali žinoti... Laimė, jis sugrįžo kartu su jaunu, vokiečių kalbą mokančiu studentu, kuris mums paaiškino bendrą padėtį. Pasirodo, sovietai jau buvo pažengę iki Klaipėdos ir stovėjo prie Rytų Prūsijos sienos. Mes jam išsakėme savo viltis prasibrauti per fronto liniją. Tačiau kaip pereiti Nemuną? Kaip turėtume įveikti tą platų

ir griežtai saugomą upės barjerą? Studentas kategoriškai patarė atsiskyti šio plano. Jis teigė, kad turėtume slėptis pas ūkininkus, kol baigsis žiema ir situacija taps aiškesnė. Jau buvo spalio pabaiga...

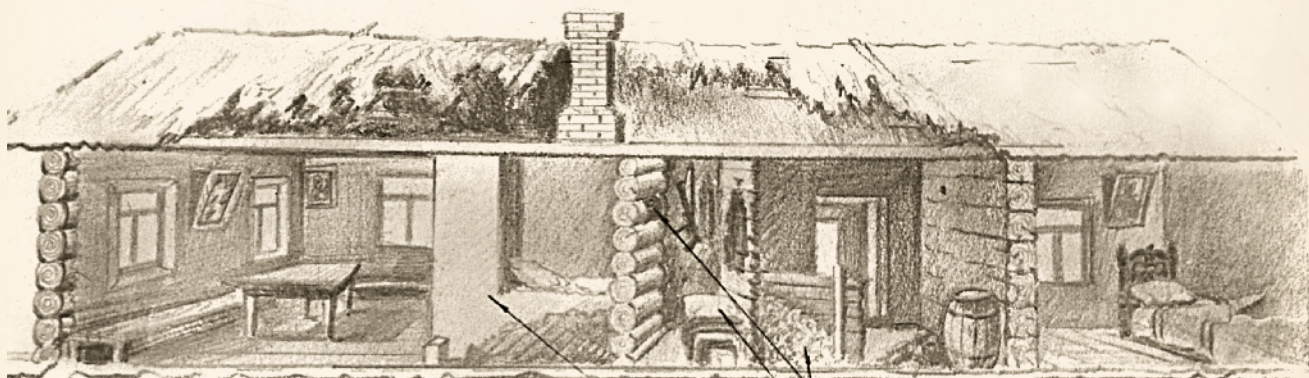
Tą naktį mes dar kartą miegojome pas Steponą Gajauską (taip vadino šį ūkininką) kluone, o kitą dieną ilgai svarstėme, ką daryti toliau. Kokia tikimybė kirsti fronto liniją? O net jei tai ir pavyktų, ar pasiektume kovai pa-

Juozas ir Jonas. Dėl sovietų armijos ir bendro chaoso tuo metu jie į mokyklą nėjo. Taigi visi penki pas ūkininką likti niekaip negalėjome. Galiausiai mano likimo draugai nusprendė, kad liksiu aš vienas, o jie tęs žygį toliau. Į tai žiūrėjau skeptiškai – jei kuris nors iš jų būtų pagautas ir kietai apklaustas pagal NKVD metodus, tai būtų aišku, kur mane rasti.

Bet sutemus draugai vis tiek išsiruošė į kelionę vakarų kryptimi,

čiausias šulinys, iš kurio kibiras su vandeniu ranka traukiamas. Visi namai mediniai ir dengti šiaudais. Vokietijoje tuo metu viskas visiškai kitaip...

Pirmą savaitę miegojau sandėliuke. Greitai tai tapo pavojinga, nes sovietų saugumas (NKVD) pradėjo ieškoti žmonių, kurie vokiečių okupacijos metu tarnavo policijoje ar kitose to meto valstybės įstaigose. Taip pat

Slėptuvė tarp dviejų sienų gyvenamajame name. Piešinys iš KGB mokomojo albumo.

sirengusius vokiečių dalinius? Gal mus kaip tik tada sunaikintų artėjančios karo pabaigos mėsma? Kita vertus, svarstėme, ar įmanoma visą žiemą praleisti prieš užnugaryje, slapstantis pas ūkininkus? Steponas siūlė – jei mes norėtume savanoriškai pasiduoti į rusų nelaisvę, jis pažįsta gerą rusų komendantą, pas kurį galėtumėte mus nuvesti. Po trumpo pasitarimo šio pasiūlymo atsisakėme – pergalvojė viską, ką žinojome apie sovietinę nelaisvę, niekas iš mūsų nenorėjo savanoriškai į ją patekti.

Taigi, kol kas nusprendėme slėptis pas Gajauskus, kurie mums, vokiečių kariams, buvo draugiški, – vokiečiai po žiaurios 1940–1941 m. sovietų okupacijos visoje Lietuvoje buvo pasitinkami kaip išvaduoti. Kai sovietai 1944 m. vėl įžengė į Lietuvą, daugelis žmonių nuo jų bėgo į Vakarus.

Ūkininkas Steponas man siūlė pasilikti pas jį, nes šiek tiek supranta rusų kalbą. Jo šeimoje buvo keturi vaikai: dvi mergaitės – Stasė ir Elena, ir du mokyklinio amžiaus berniukai –

Vokietijos link. Dar vieną gabalėlį kelio norėjau nueiti kartu su jais. Po maždaug keturių kilometrų radome apleistą kluoną, kuris atrodė tinkamas prisiglausti dienai. Dar ilgai kalbėjome, tada atsiveikinau. Draugai bandė mane sulaukyti, nes manė, kad aš vis tiek nerasiu kelio atgal.

Vienas

Iš tiesų panašiai ir atsitiko – kelis kartus pasiklydau, tačiau įsidėmėjau ne vieną orientyrą, todėl auštant vėl radau svetingą ūkininko sodybą.

Prasidėjo keistas, pavojingas ir neįprastas gyvenimas. Niekas, net kaimynai, neturėjo žinoti, kad aš buvau pas Gajauską. Lietuvoje kiekvienas valstietis gyvena savo žemėje. Aplink namus plytėjo dirbami laukai, vienkiemiai buvo nutolę vienas nuo kito. Negalėjau suprasti, kur kaimas prasideda, o kur baigiasi. Vokietijoje viskas visiškai kitaip. Lietuvoje užmiestyje, kaimuose nebuvo elektros ir vandentiekio, vietoj jo kiekviename kieme buvo papras-

rusai medžiojo tuos, kurie Lietuvos Nepriklausomybės laikais, t. y. iki 1940 m., buvo aktyvūs piliečiai.

Visų pirma man buvo svarbu atsikratyti uniformos. Tačiau ūkininko drabužiai man buvo per dideli, o jo sūnų – per maži. Po kelių dienų pasirodė kaimynas, labai geras ūkininko pažįstamas – surizikavau su juo pasimatyti. Šis vyras pasiūlė man civilinius drabužius, tačiau už tai norėjo mano pistoleto. Neturėjau kito pasirinkimo. Galiausiai mano situacijoje civiliniai drabužiai buvo svarbesni už ginklą. Jei kas mane būtų pamatęs uniformuotą, iš karto atkreiptų dėmesį, o tai visada pavojinga. Iš tiesų, mano buvimas pas Gajauską kasdien tapo vis sudėtingesnis, nes natūralu, kad jis vis labiau bijojo. Jis puikiai žinojo, kas nutiktų jam ir visai jo šeimai, jei sovietai mane pas jį aptiktų.

Kol dar galėjau naktimis miegoti sandėliuke, net nepastebėjau, kad ten būta slėptuvės. Kaip paaiškėjo vėliau, ją sudarė dvi pertvaros – tikroji ir imituota. Tikroji siena buvo krosnies pu-

sėje. Imituota siena – sandėlio pusėje. Po maždaug šešių savaitių ūkininkas Steponas man tą slėptuvę parodė ir primygtinai paprašė, kad nuo šiol miegočiau tik ten. Jis teigė, kad taip bus saugiau ir man, ir visai jo šeimai.

Patekti į slėptuvę nebuvo paprasta – pirmiausia reikėjo užlipti kopėčiomis iš namo prieškambario į palėpę, kur buvo trys grindų lentos, jas pakėlus buvo galima nusileisti žemyn. Slėptuvė buvo ankšta – maždaug 70 cm pločio ir apie 1,5 m gylio. Ūkininkas ten slėpė grūdus. Ant jų buvo užmesta šiek tiek šiaudų ir antklodė, o dar vieną gavau apsikloti. Pasirinkimo neturėjau. Taip šioje slėptuvėje praleidau daug naktų.

Per Kalėdas, t. y. 1944 m. Kūčių vakarą, man buvo leista visą dieną būti kambaryje, tačiau vaikai turėjo budėti prie langų, nes galėjo ateiti kaimynai arba rusai, nors Steponas ir buvo tvirtai įsitikinęs, kad šie neateis.

* * *

Iki 1945 m. vasario 4-osios naktis leisdavau slėptuvėje tarp dviejų sienų, o dienomis – šaltoje klėtyje. Jau turėjau lietuvišką vardą – Jurgis.

„Jurgi, jei nori pasilikti pas mane, nuo šiol slėptis turėsi už pusės kilometro nuo namų bulvių duobėje. Vaikai atneš tau maisto.“ Jis sielojosi dėl vis didėjančios grėsmės. NKVD apylinkėse nuolat vykdė kratas. Žinoma, tokiu pasiūlymu nebuvo sužavėtas, bet kito pasirinkimo neturėjau! Kur gi kitur galėjau nueiti? Šalis man vis dar buvo svetima, kalbos beveik nesupratau, nors jau seniai nebuvo girdėjęs jokio vokiško žodžio.

Vėlyvą popietę Steponas į roges sumetė du šiaudų ryšulius, maišą bulvių, kastuvą, pūkinę antklodę. Važiavome mano naujų „namų“ link. Juos pamatęs, išsigandau. Tai buvo apvali, rąstais ir šiaudais uždengta duobė. Nusileisti apačion reikėjo pro siaurą angą. Iki bulvių buvo maždaug metras. Ant jų užmetėme šiek tiek šiaudų, uždėjome dvi antklodes – ir mano rūšys buvo paruoštas. Steponas ir vaikai grįžo namo. Likau vienas. Tarsi kurmis pasislėpiau žemėje. Negalėjau sau leisti daug mąstyti, nes veikiausiai būčiau išprotėjęs. Iš pradžių miegodavau trumpai, visą laiką buvau budrus. Nors po sunkia sena pūkine antklode vis dėlto buvo gana šilta.

Po kelių dienų su Steponu pasišnekėjome: „Jurgi, kaip tavo reikalai?“ – „Na, atsižvelgiant į aplinkybes, visai neblogai, bet nuolat šąla kojų pirštai.“ Jis nieko neatsakė, tik sumurmėjo: „Gero vakaro...“

Tačiau kitą vakarą jo vaikai atnešė maisto ir pro skylę man įkišo į skudurą įvyniotą karštą plytą. Puikus jausmas bent kelioms valandoms sušilti kojas! Man labai trūko judėjimo, nes galėjau tik gulėti. Taip pat trūko visų civilizacijos patogumų – ištisas savaites buvau su tais pačiais apatiniais, praustis galėjau tik tada, kai tirpsmo vandens susikaupdavo griovyje, o gamtinius reikalus darydavau tik naktį, maždaug už 100 metrų po šlaitu; dienos metu turėjau šlapintis į skardinę savo olos viduje.

Maždaug po savaitės labai išsigandau, nes prie mano slėptuvės prisiartinio nepažįstamas vyras. Net širdis nukrito į kulnus. Bet tada tamsi figūra kreipėsi į mane vokiškai ir aš atpažinau tą jauną vyrą, studentą, kuris mums ir patarė pasislėpti pas ūkininką, kol karas baigsis. Dabar jis man atnešė duonos ir „Lietuvių–vokiečių kalbų žodyną“. Aišku, geriau

Bunkeriai-slėptuvės buvo įrengiami ne tik miškuose ar sodybose, bet ir viduryje laukų. Nuotraukoje tokio bunkerio vieta, surasta KGB 1953 m. Pietų Lietuvoje.

Pamiškėse atokiai vienas nuo kito išsidėsčiusiuose vienkiesiuose gyvenusios Lietuvos ūkininkų šeimos buvo pagrindiniai partizanų rėmėjai ir pagalbininkai.

būtų buvęs vokiečių–lietuvių, bet tiko ir toks. Nuo tada per dieną išmokdavau apie dvidešimt lietuviškų žodžių. Nepaisant šios malonios įvairovės, man dienos, o ypač naktys, buvo be galo ilgos.

Į galvą ateidavo daugybė minčių, ypač apie mano neaiškią ateitį. Šis neapibrėžtumas buvo labai sunkiai pakeliamas. Aš gyvendavau lyg ši diena būtų paskutinė, be jokių ateities perspektyvų. Kiekvieną rytą girdėdavau mažos bažnytėlės varpo skambesį. Visada žinojau, kada yra 6 valanda ryto. Vakarai vėl išgirdsčiau varpą, kviečiantį į vakarines pamaldas. Daž-

nai akyse kaupėsi ašaros. Dabartinėje situacijoje visiškai priklausiau nuo vietinių geros valios. Jie buvo uolūs katalikai ir, laimė, taip pat labai palankūs vokiečiams. Maldai jie klaupdavosi prie savo langų ir žiūrėdavo į laukus.

Vasarą jie į bažnyčią eidavo basomis, batus nešdavosi rankose ir apsiaudavo tik prie bažnyčios durų, nors kai kurie turėdavo nueiti daugybę kilometrų. Aš taip pat mielai būčiau ėjęs į bažnyčią, bet buvau griežčiausiai perspėtas to nedaryti. Rizika būti pastebėtam buvo tiesiog per didelė. Dienomis, savaitėmis ir mėnesiais buvau vienas. Galėjau tik galvoti apie praeitį,

apie laiką, kai dar buvau namuose savo tėvynėje, ir apie vėlesnius metus, kai buvau kare ir fronte – Viešpatie, sunkūs metai, kupini pavojingiausių situacijų ir pasiaukojimo.

Lietuvoje vyrauja atšiauresnis klimatas nei pas mus Vokietijoje. Vasaris dar buvo labai šaltas, ir tik kovo viduryje šiek kiek atšilo. O aš vis dar gyvenau bulvių duobėje. Manau, kad niekas net negalėjo įsivaizduoti, kad kažkas įstengtų išverti tokioje slėptuvėje, ypač tokiu metų laiku. Dėl sovietų jaučiausi saugus, ypač nakti-

mis. Tada jie niekur neidavo – likdavo savo dislokacijos vietoje Upynos miestelyje, iki kurio vis dėlto buvo dešimt kilometrų. Kodėl jie naktimis tūnodavo miestelyje, man paaiškėjo tik vėliau.

Palaipsniui žiemos griežtumas silpo, ir tapo šiek tiek šilčiau. Vakarų vėjų dienomis vis pasigirdavo bombų ir artilerijos griausmas netolimoje Rytų Prūsijoje. Ten beprasmiškai ir negaltingai tęsėsi karas. Sovietų armija vis giliau veržėsi į Vokietijos teritoriją. Buvo galima tikėtis, kad karas netrukus pasibaigs. Ir iš tiesų 1945 m. gegužės 8 d. Vokietijos kariuomenė galiausiai turėjo pasiduoti. Vokietija

buvo nugalėta, vokiečių miestai buvo virtę griuvėsių krūvomis, gyventojai galėjo pasikliauti tik likimo malone, milijonai karių kentėjo karo belaisvių stovyklose. O Lietuvoje gyvenimas dar labiau pablogėjo. Okupacinės pajėgos vis labiau plėtėsi ir daugeliui metų įsikūrė kaip namuose. Mano gi padėtis praktiškai nepasikeitė – vis tiek turėjau toliau slėptis nuo sovietų. Ateitis buvo dar labiau neaiški.

Maždaug tuo metu baigėsi ir mano slapstymosi pas ūkininką Steponą Gajuską etapas. Vieną vakarą Steponas man pranešė, kad pavojus jam ir visai jo šeimai tiesiog per didelis: „Jurgi, išlaisvink mus iš šių baimių ir rask prieglobstį pas kitą ūkininką...“

Buvau toks sukrėstas, kad nežinojau ką ir atsakyti. Vis dėlto turėjau būti dėkingas ūkininkui, kad jis tiek ilgai rūpinosi manimi. Kokia našta ir pavojai, kuriuos šeima prisiėmė dėl tokio svetimšalio! Jų noras, kad iškeliaučiau, buvo visiškai suprantamas. Jis su žmona aiškiai gailėjosi manęs, o ir keturi vaikai žvelgė į mane liūdnomis akimis. Jie visi spontaniškai apkabino mane, tarsi būčiau tikras artimas. Paskui apsisukau ir sunkiu žingsniu panirau į tamsą. Veikiai naktis nebeatrodė tokia tamsi. Aš žingsniavau nurodyta kryptimi. Staiga išgirdau, kad loja šuo, – tikslas jau nebetoli. Po kelių žingsnių išvydau ūkininko namą, kaip Steponas ir buvo nusakęs.

Duris atidarė moteris. Lietuviškai pasisveikinau „Labas vakaras.“ Tuomet pasirodė ir vyras. Žmonės paklausė, ko aš noriu, o aš stengiausi atsakyti kaip galima aiškiau. Jie greitai suprato, kad esu vokiečių, tapo labai draugiški ir įleido mane į kambarį.

Šeimai kilo labai daug klausimų. Kiek galėjau, tiek atsakiau. Paskui jie man pasiūlė kažko pavalgyti. Galiausiai susirinko visa šeima – keturi vyrai ir dvi moterys. Atrodė nustebę, kai paklausiau, ar galėčiau čia pernaktvoti; iš pradžių jie tikriausiai tikėjosi, kad aš noriu tik šiek tiek pavalgyti.

Vėliau vienas iš vyrų pasakė, kad galėčiau miegoti su jauniausiuoju sūnumi Jonu ant šieno. Po kelių dienų sužinojau, kodėl Jonas miegojo ne

troboje, o ant šieno. Jam taip pat reikėjo slėptis nuo sovietų... Gal ir dėl to buvau tarsi priimtas į Kudinskų šeimą. Pradėjau išeiti į lauką, dėvėjau lietuviškus iš naminių audeklų siūtus drabužius, tai iš toliau nebuvo galima atskirti – vietinis ar svetimšalis aš. Bet vis dėlto reikėjo saugotis. Ypač strybų – rusams parsidavusių lietuvių. Jie buvo pavojingesni už rusus, nes mokėjo kalbą, žinojo vietas ir žmones. Lietuviai jų vengė labiau nei rusų ir NKVD.

1945 m. liepos viduryje visur buvo pilna rusų kareivių, jie laukuose ieškojo nuo karo užsilikusių minų. Man vėl teko slapstytis. Ūkininkų sodybų vengiau, bet su jais susitikdavau, bendraudavau, jie mane maitino; naktimis miegodavau krūmynų apsuptose ganyklose.

Sykį, bendraujant su vieno ūkininko sūnumi, man buvo patikėta paslaptis ir išsakytas pasiūlymas. Paaiškėjo, kad vienas jo giminaitis taip pat slapstosi, nes buvo ieškomas NKVD. Ir tokių žmonių buvo labai daug. Dėl to jie susivienijo ir įkūrė vadinamąją Žaliąją kariuomenę, tai yra partizanų kariuomenę. Jų namais tapo žali Lietuvos miškai. Šių kovotojų tikslas buvo išgyventi ir siekti Lietuvos laisvės. Jis man siūlė: „Jurgi, prisijunk prie šios kariuomenės, juk amžinai taip negyvensi, paimk vėl ginklą į rankas!“ – „Ne, man jau pakanka šaunamųjų ginklų, su jais nebenoriu turėti nieko bendro.“ Ir tai buvo mano nuoširdi nuomonė.

Kita vertus, aš galėjau suprasti ir valstiečių baimę, juk turėjau slapstytis nuo rusų, ir mano šeimnininkai taip pat buvo dideliame pavojuje. Gajauskų šeima mane slėpė apie pusę metų, Kudinskų – jau slepia keturis mėnesius. Jie ir patys kelis kartus buvo užsiminę, kad miškuose yra susibūrę lietuvių partizanai, jie žino visas saugiausias vietas ir man tarp jų būtų saugiausia.

Po savaitės naktį pas mus atėjo nedidelės partizanų grupės vadas. Jis taip pat bandė mane įtikinti, kad geriau eiti su juo, negu visiems kelti pavojų, slapstantis pas valstiečius. Be to, jis atnešė man vokišką automatinį

šautuvą, kurį, kad ir nelabai noriai, bet paėmiau į rankas. Po ilgų diskusijų sutikau stoti į partizanų gretas. Padėkojau visiems už svetingumą, pagalbą ir drąsą. Visi mane apkabino ir palinkėjo viso ko geriausio. Ir, svarbiausia, greito grįžimo namo į Vokietiją. Atsisveikinau sunkia širdimi ir vėl išėjau į tamsią naktį. Šį kartą lydimas lietuvių partizanų vado.

Būtinai turiu pabrėžti, nors ir negaliu rasti žodžių, kuriais galėčiau tinkamai įvertinti tai, ką žmonės Lietuvoje padarė, kad mane išgelbėtų. Jie tikrai rizikavo savo namais, žeme, laisve ir net gyvybe. Dėl svetimo žmogaus. Jei sovietai būtų mane radę, jiems būtų tikrai grėsęs kalėjimas rusijoje, tikriausiai Sibire.

Partizanas

Antanas pažinojo kiekvieną kelią ir takelį, puikiai orientuodavosi tamsoje. Maždaug po valandos mes pasiekėme namą, mus įleido vidun. Antanas ilgai bendravo su šeimnininkais, paskui kartu grįžome į klėtį. Abu negalėjome užmigti, rytą vis dar buvome labai pa-

vargę, todėl likome toje pačioje pastogėje; žmonės mums atnešė maisto ir mes ilgai bendravome. Tuo metu aš iš tikrųjų sužinojau jo vardą. Be to, jis pasakojo, kad pažįsta dar vieną vokiečių kareivį, kuris taip pat slėpėsi. Tai mane labai nustebino.

Vakarop tęsėme kelionę. Po kiek laiko pasiekėme namą, kuriame turėjo būti tas vokietis. Žinoma, jau buvo naktis. Antanas pasibeldė, ir duris atvėrė jaunas vyras. Blaasioje žibalių lempų šviesoje prie stalo sėdėjo vokiečių karys. Tai buvo Fredas! Mano bičiulis Fredas Herras iš puskarininkių mokyklos, su kuriuo pradėjome žygį, norėdami prasilausti per fronto liniją. Žinoma, džiaugsmas buvo didžiulis. Dabar, po dešimties mėnesių, aš pagaliau galėjau laisvai kalbėti gimtąja kalba. Antanas ir aš įkalbėjome Fredą judėti kartu su mumis. Jis jau dešimt mėnesių gyveno pas tuos pačius žmones, ir buvo suprantama, kad jo šeimnininkai nuo nuolatinio pavojaus ir įtampos buvo visiškai pavargę. Jie – sena motina, sūnus ir duktė – gyveno labai mažame namelyje su mažyte klėtimi. Sovietai net neįtarė, kad tokia

varginga šeima galėtų slapstyti ir maitinti dar ką nors, ypač „klasinį priešą“.

Tą pačią naktį mes jau trise tęsėme kelionę. Po trijų dienų apsistojoje pas ūkininką. Fredas ten gavo šautuvą. Šautuvas buvo rusiškas ir tai buvo visai gerai, nes rusiškiems ginklams turėjome daugiau šaudmenų nei vokiškiems. Antanas, kaip ir aš, turėjo vokišką automatinį šautuvą. Šiek tiek vėliau prie mūsų prisijungė dar du lietuviai, kurie taip pat buvo ginkluoti automatiniais šautuvais. Vienas iš jų buvo Leonas Laurinskas-Liūtas (Leonhard Laurentius), kurį jau po daugelio metų vėl sutikau laisvoje Lietuvoje.

Po dar kelių savaičių Antanas mus abu aprūpino rusiškais automatais, davė po 72 šovinius. Nors dabar visi penki buvome gerai ginkluoti, įsivelti į jokių susišaudymą tuo metu mums neprisireikė.

Mūsų grupė ne visada būdavo kartu, kartais vienas, kartais abu lietuviai keliavo vieni; tik Fredas ir aš visada likdavome su Antanu. Su juo mums buvo lengviau, nes dėl tarnybos policijoje jis gerai pažinojo kraštą ir

žmones bei galėjo juos tiksliai įvertinti. Kita vertus, penkių žmonių grupei buvo sunkiau nepastebėtiems keliauti, slėptis ar gauti maisto.

Vieną dieną slapstėmės miško pakraštyje ir stebėjome vienišą vyrą. Iš toli atpažinti jo negalėjome. Leidome jam prisitarti, o tada pašaukėme jį iš už nugaros. Jis išsigandęs apsisuko ir sustojo. Tai buvo Kuršo armijos vokiečių kareivis. Jis papasakojo, kad iš Latvijos atkeliavo čia, nori grįžti į savo gimtinę Rytpūsiuose. Mes jį perspėjome, kad sovietai Rytpūsiuose yra sutelkę stiprias pajėgas, be to, atkėlė ten daug naujų gyventojų. Tačiau savo plano jis nekeitė, buvo pasiryžęs grįžti namo, o nuo sienos jį skyrė 70 kilometrų. Jis trumpam pasiliko pas mus, paskui tęsė savo pavojingą kelionę. Ar jis pasiekė savo tikslą? Mes to nesužinojome. Tačiau man susitikimas su šiuo vienišu likimo draugu vėliau pasirodė buvęs labai naudingas.

O, kaip ir aš norėčiau pėsčiomis grįžti namo! Nebūtų atbaidė nei savaitės, nei mėnesiai, nei ilgas kelias į Pietų Vokietiją, bet pereiti per rusų okupuotą Rytų Prūsiją, per Lenkiją

ir per sovietų okupuotą zoną buvo nerealu. Be to, nežinojome, kaip po katastrofiško karo atrodys mūsų namai ir kaip Vakarų valstybės elgsis su pabėgusiais kariais, – tik vėliau sužinojome, kad jos tūkstančius vokiečių kareivių atidavė sovietams.

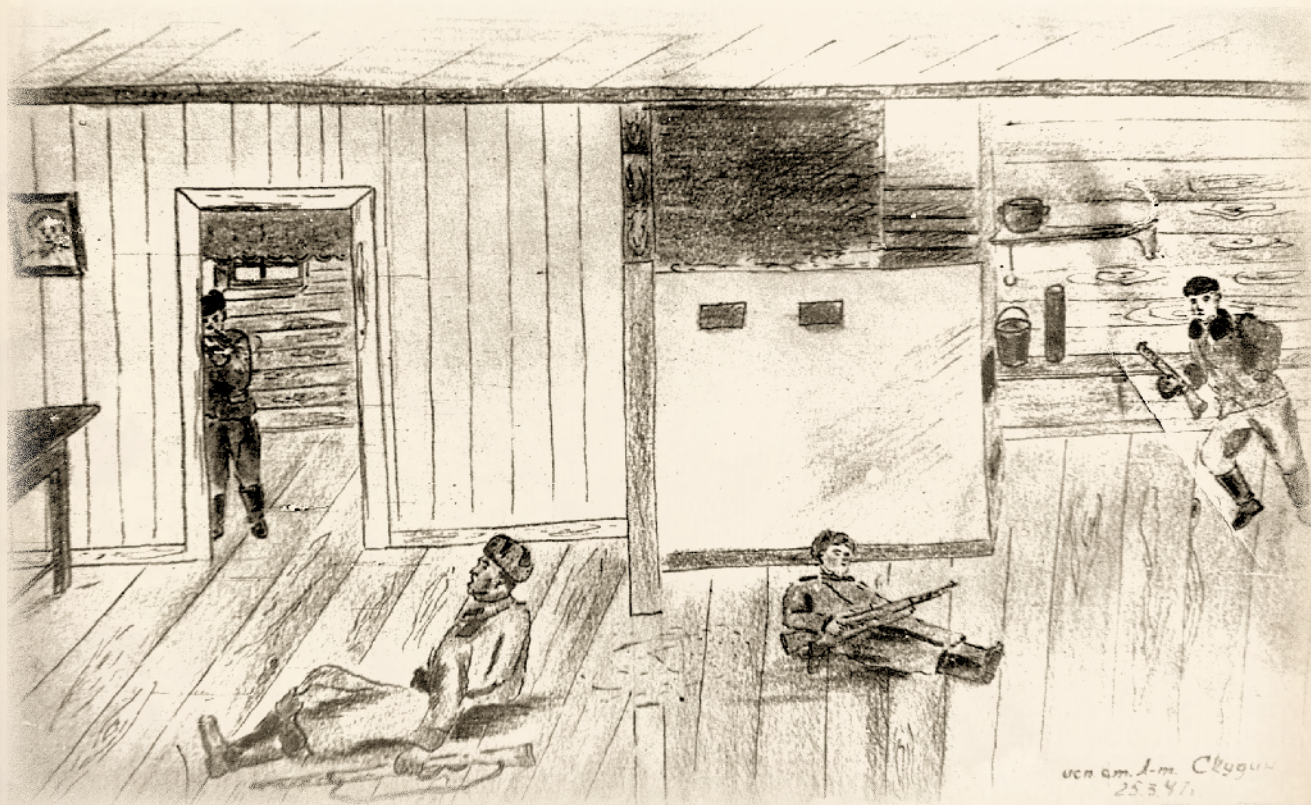
Vieną naktį atėjo tas metas, kai turėjome kovoti už mūsų menkutę laisvę ir gyvybę. Antanas, Fredas ir aš aplankėme Antano gimines – Kudinsko šeimą, kuri mane ilgai globojo. Nedideliame kambarėlyje Fredas ir aš mėgavomės mažos krosnelės šiluma. Antanas sėdėjo ant lovos ir kambario tamsioje kalbėjosi su savo dėde Kudinsku. Staiga pradėjo lioti šuo. Antano dėdė sakė, kad tai veikiau – Steponas – jis buvo išėjęs pas kaimyną, – bet atsargumo dėlei pakilo ir atidarė duris. Tada viskas įvyko labai greitai.

Dėdė apsisuka ant kulno ir susijaudinęs pašnibžda: „Antanai, NKVD įeina.“ Antanas pakelia savo automatą, jį užtaiso, mes užimame pozicijas ir laukiame. Esame ginkluoti ir negalime

tikėtis gailėstingumo. Nėra kur sprukti, turime tik menką šansą prieš savo mirtinus priešus – jei pavyks pasinaudoti netikėtumo momentu. Sovietai įsiveržia triukšmingai, vienas NKVD pareigūnas bando apšviesti kambarį žibintuvėliu ir krenta nuo šūvių papliūpos. Enkavėdistai to nesitikėjo. Antanas koja išdaužia langą. Visi trys pro tą mažą angą išsiverčiame į lauką. Išsiskirstome įvairiomis kryptimis. Aš bėgu per bulvių lauką, po manimi triukšmingai šlugžda lapai. Sovietai šaudo man iš paskos. Šūviai švilpia virš galvos – laimė, esu aklojoje zonoje. Nubėgęs 400 m suprantu, kad manęs nesiveja, sustoju ir klausausi. Už nugaros girdžiu kaip enkavėdistai muša Kudinskų šeimos vyrus ir šaukia: „Kas čia buvo?!“ Kurį laiką stoviu, įkvepiu oro, tada einu toliau, bet turiu būti ypač atsargus, nes šioje vietovėje gali būti dar daugiau rusų.

Už dviejų kilometrų su dideliu vargu atradau namelį ir labai atsargiai pabeldžiau į langą. Šeimininkas – jaunas vyras – atidarė duris ir iš karto mane atpažino. Vėliau mažame tvartelyje atsiguliau ant šieno taip, kad galėčiau

Piešinys iš mokomojo KGB albumo. Prierašas rusų kalba nurodo, kad sovietų karių veiksmai buvo nevykę, todėl ir buvo nukauti namo viduje buvusių partizanų.

Atokiose, sunkiai prieinamose vietose, dažniausiai pelkių salose, partizanai įsirengdavo ne požeminius bunkerius, o nedidelius, gerai užmaskuotus antžeminius namelius.

stebėti pusės kilometro atstumu esantį kelią. Tikėjau, kad anksčiau ar vėliau čia ateis ir Antanas su Fredu. Apie 15 val. kelyje pamačiau arklių traukiamą vežimą, už jo penkis ar šešis žmones ir keletą karvių. Tai turėjo būti nelaimingi valstiečiai, kurie naktį mus priglaudė, o dabar traukė liūdno likimo keliu – į rusijos baudžiamąsias stovyklas. Po dar ketvirčio valandos išgirdau šūvius.

Kitą dieną, žinios čia akimirksniu sklido iš lūpų į lūpas, sužinojome apie tų žmonių likimą – ūkininkų sūnus ryžosi pabėgti ir būtent jam buvo skirti sovietų šūviai. Laimė, jis pabėgo nesusžeistas. Deja, Kudinską ištiko baisus likimas. Man buvo labai liūdna, nes Kudinskų šeima dažnai man suteikdavo prieglobstį.

Nudžiugau, kai trečią naktį gyvi ir sveiki pasirodė Antanas ir Fredas. Mes ilgai šnekėjomės. Antanas, matydamas kaip stipriai nukentėjo jo dėdės šeima, jautėsi labai prislėgtas. Jis prisiekė, kad pasibaigus sovietų spaudai, Kudinskams kaip kompensaciją perduos 10 hektarų žemės – ketvirtadalį savo nuosavybės. Bet kada ta spauda baigsis? Sovietų lokys vis dar tvirtai viską laikė savo letenose, o be užsienio pagalbos to lokio mes vieni išvartyti negalėjome...

Po kurio laiko atsisveikinome su drąsiais šeimininkais, padėkojome jiems ir vėl išslinkome į baugią, bet mums saugią naktį.

Dienomis mūsų namai buvo miškas, naktimis sėlindavome prie ūkininkų trobesių. Visur gaudavome ko pavalyti, bet žmonės, suprantama, visada labai bijojo, todėl mieliau matydavo mus išeinančius, o ne ateinančius.

Antanas visur turėjo savo ryšių. Jis mus informuodavo, kas nutiko, ar netoliese buvo rusų. Po susišaudymo pas Kudinskus labai suintensyvėjo sovietų persekiojimas. Už informaciją apie mūsų grupę buvo pažadėta 50 000 rublių premija. Tuo metu tai buvo nepaprastai didelė suma, ypač

turint omenyje, kad vidutinis mėnesio atlyginimas buvo apie 100 rublių. Ši suma gundė išduoti. Laimė, Antanas visur turėjo savo ryšių, greitai gaudavo informaciją, kas nutiko, buvo netoliese rusų ar ne. Be to, gerai pažinojo žmones.

Artėjo 1945–1946 m. žiema, turėjome galvoti, kaip ją iškęsti. Nusprendėme giliai miške pasistatyti nedidelį antžeminį, gerai užmaskuotą bunkerį. Antanas turėjo dar vieną pusbrolių vardą Pranas Maselskis. Jis gyveno netoli miško ir turėjo mums padėti įgyvendinti planą. Naktimis arklio traukiamu vežimu į mišką jis suvežė reikalingas medžiagas. Bunkerui parinkome nuošalią vietą giliai miške. Vis dėlto ir

čia miško pakraščiais slampinėjo rusų kareiviai, nesijautėme visiškai saugūs.

Pasistatėme nedidelį 2x3 m antžeminį bunkerėlį-trobelę. Baigę darbus nusprendėme savaitei pasitraukti – norėjome palaukti ir įsitikinti, ar statybos metu nebuvome pastebėti. Mūsų atsargumas pasirodė visiškai pagrįstas. Kai po savaitės grįžome, bunkerėlį radome visiškai sudegintą. Iš aplinkinių žmonių sužinojome, kad maždaug 300 rusų kareivių batalionas šukavo mišką. Pamatę trobelę, jie pradėjo į ją šaudyti kulkosvaidžiais, o paskui padegė. Laimė, numatėme tokį variantą ir buvome atsargūs – prieš nepalyginamai didesnę priešų jėgą mes nebūtume turėję jokių šansų. Po šios nelaimės artėjančios žiemos aki-vaizdoje mes vėl likome be jokio stogo virš galvos. Iškilė klausimas, kiek ir kaip visa tai tęsis?

Situacija vis labiau blogėjo, kaimo žmonės nuolat pranešdavo, kad tai vienur, tai kitur pasirodo mūsų

ieškantys priešai. Už mūsų galvas buvo paskirta didelė premija, nes, kaip paaiškėjo, per susišaudymą pas Kudinskus nukovėme keturis NKVD pareigūnus. Didelis sovietų pyktis ir didelė premija buvo pagrindiniai veiksniai, skatinantys mūsų intensyviai ieškoti ir bandyti sunaikinti.

Artėjo Kalėdos. Mūsų rūpesčiai didėjo kartu su stiprėjančiu šalčiu bei pirmuoju sniegu, nes dabar judėjimą galėjo išduoti mūsų pėdsakai.

Taip atėjo 1945 m. Kūčių vakaras. Antanas, Fredas ir aš užsukome į nuošalią sodybą. Per karą visi pastatai buvo sudeginti, likęs tik tvartas, kuriame kartu su arkliu, karve ir penkiomis avimis gyveno vieniša moteris. Antanas pasibeldė, ji baimingai paklausė: „Kas ten, lauke?“. Antanas pasakė kažką raminančio ir moteris atidarė tvarto duris, nes mūsų vadą gerai pažinojo.

Kiek pailsėjęs, Antanas atsistojo ir išeidamas burbtelėjo: „Aš jums ko

nors atnešiu...“ Mums šiek tiek spaudė širdį. Matėme, kad jis kuo toliau, tuo labiau nervinosi, jautėmės jam našta. Galvojome, kad jis nebegrįš. Bet kartu ir nenorėjome tuo tikėti – jis, dvigubai už mus vyresnis, buvo tarsi tėvas ir nuoširdžiai mumis rūpinosi. Maždaug po valandos jis iš tikrųjų sugrįžo ir išdidžiai padavė mums mažą buteliuką degtinės bei gabalėlį baltos duonos. Toks 1945 m. buvo mūsų Kūčių vakaras varganame tvartelyje – gal panašiai tokiame prieš beveik 2 000 metų tokią naktį buvo Marija ir Juozapas. Šiek tiek degtinės skausmui apmalšinti, šiek tiek duonos ir šiaudų bei tvarto šiluma. Moteris gyveno ne ką geriau. Ji gulėjo ant maždaug pusę metro virš žemės pakelto gulto, o po gulto ilsėjosi penkios avys... ■

Parengė Dalius Žygelis ir
Imantas Tamošauskas

Tęsinys kitame KARIO numeryje

Ramūno Vaitkaus pieš.

Nepasiskelbusioji imperija

K

ą gi galima pasakyti apie senąją Lietuvos valstybę, palyginus ją su politiniais dariniais, kurie vadinami imperijomis šiuolaikinėje imperiologijoje ir tarptautinių santykių teorijoje?

Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė (LDK) buvo imperija, nes ji XIV a. antroje pusėje tapo didžiausia Europos valstybe. Tokia būdama, iki pat krikšto 1387 m., ji nepripažino jokios aukštesnės už save tarptautinės ar tarppolitijinės jurisdikcijos, t. y. buvo visiškai suvereni. Kaip paskutinė pagonybės sala Europoje, ji liko už visų tuo metu egzistavusių tarppolitinių visuomenių ribų, kartu būdama pasmerkta imperinei vienatvei. Tapusi Vakarų krikščioniškosios tarppolitinės visuomenės nare, ji pripažino tos visuomenės universaliųjų galybių – Romos popiežiaus ir Šventosios Romos imperijos imperatoriaus – autoritetą. Tuo pat metu, iki pat Liublino unijos 1569 m., ji išsaugojo faktinį suverenumą savarankiškos vidaus ir užsienio politikos vykdymo prasme.

Svarbiausias LDK imperijos bylai dalykas yra tas, kad LDK feodalų viršutinis sluoksnis, politinės sociologijos terminais galimas nusakyti „LDK valdančiojo elito“ sąvoka, XV a. buvo beveik vien etniškai lietuviškos kilmės. Nors ne visi 47 LDK bajorai, dalyvavę garsiojoje 1413 m. Horodlės heraldinėje adaptacijoje, priklausė Lietuvos valdžios elito „privalomajai vyriausybinei grupei“, nuolat lydėjusiai Vytautą ir dalyvavusiai sudarant tarptautines sutartis, tarp jų nebuvo nei vieno rusėno bajoro. Vytauto valdymo laikais rusėnų stačiatikių LDK valdžios elito viršūnėje ar jo vidiniame rate tiesiog nebuvo, o Švitrigailos mėginimas jais pasiremti buvo viena iš 1432 m. valstybės perversmo priežasčių.

Tik XVI a. į jį ėmė patekti daugiau stačiatikiškų slavų žemių atstovų. Žinomiausias pavyzdys – LDK karvedžio Konstantino Ostrogiškio karjera. Tačiau jo – stačiatikio, pabrėžiančio ir ginančio savo stačiatikišką ir rusėnišką tapatybę, atvejis veikiau unikalus. Kaip tokį jį suvokė ir amžininkai, tarp kurių daug buvo besiskundžiančių, kad taip pažeidžiama sena „Vytauto laikų tvarka, leidžianti aukščiausius valstybės urėdus užimti tik lietuviams katalikams“.

Taigi etniškai lietuviškos kilmės gyventojų santykinė dalis buvo juo didesnė, juo grupė ar sluoksnis buvo aukščiau jos socialinėje ir valdžios hierarchijoje. Atsižvelgus į šį faktą, kiekybinis slavų dominavimas LDK – pagrindinis požiūrio į LDK kaip rytų slavų valstybę šalininkų argumentas – reiškia priešingą dalyką. Skiriamasis imperijų požymis yra ne šiaip jų populiacijos etnis bei kultūrinis heterogeniškumas, tačiau politiškai dominuojančios etninės grupės išsiskyrimas gyventojų visumoje.

Šaltinis: NORKUS, Zenonas. *Nepasiskelbusioji imperija*. Vilnius: Aidai, 2009, p. 256, 383.